

Belső használatra!

11135

DARVAS PÉTER

OKTATÁSÜGYI KUTATÁSOK FRANCIAORSZÁGBAN

Szerkesztette: Kozma Tamás

Készült: az Oktatáskutató Intézet nyomdájában

Példányszám: 69

ISSN 0230-7189

Tartalomjegyzék

Az utazás szervezésének körülményeiről	2. old.
A főbb célok és kapcsolatok	2. "
Konferencia a francia oktatási rendszerről	4. "
Oktatásgazdaságtani kutatások	7. "
Oktatáskutatás a CERI-ben	12. "
A frankofon oktatáskutatásról	26. "
Szervezési kérdések	37. "
Az Oktatáskutató Intézet könyvtárába leadott könyvek és dokumentumok jegyzéke	40. "
Mellékletek	43. "

Az utazás szervezésének körülményeiről

Az Intézet Igazgatóságának támogatásával 1985 október 23 és 28-a között hat napot töltöttem Franciaországban. Ezt - szintén az Igazgatóság beleegyezésével - saját költségemen további 24 nappal kiegészítettem. Így harminc nap alatt nagyobb lehetőségem volt szakmai kapcsolatok kialakítására, illetve továbbfejlesztésére, és lehetővé vált, hogy már az utazás ideje alatt tanuljak, új kérdésekkel, megközelítésekkel ismerkedjek.

A szakmai kapcsolatok alapját tartalmilag és formailag is azok a kutatások jelentették, amelyeket a Tervezést Támogató Kutatások témacsoportjában folytattunk, illetve az idejőve-
telem előtt Kozma Tamás vezetésével kifejlődtek, csoportjában folytak. Tartalmi alap alatt azt értem, hogy a konferenciákon, találkozásokon főleg ezekről számolhattam be, ezek anyagait tudtam bemutatni, illetve azon a tudományos nyelven igyekeztem, tudtam kommunikálni, amelyet főleg Nyugat-Európában oktatáspolitikai, összehasonlító oktatástudományi kutatások során alkalmaznak, és csoportunk is igyekszik átvenni, hasznosítani. A formai alapot egyszerűen az jelenti, hogy a kapcsolatokat főleg Kozma Tamás segítségével teremtettem meg, elsősorban az ő ismeretségeire támaszkodtam, illetve új kapcsolatokat a már általa megteremtettekből kiindulva sikerült létesíteni.

A főbb célok és kapcsolatok

Mint a bevezető sorokból is kiderül, három, egymáshoz kapcsolódó célom volt:

1. Az előzetesen egyeztetett, a már általam ismert kutatók, intézetek által összeállított programokon való részvétel;

2. új kapcsolatok létesítése, ehhez első információk cseréje, illetve további együttműködés lehetőségeiről való tárgyalások;

3. Konferenciákon, konzultációkon, szemináriumokon való részvétel, tapasztalatszerzés.

Elindulásom előtt két fő szakmai bázissal álltam kapcsolatban, amelyek egymástól függetlenül szerveztek számomra programot. Ehhez egy nagyobb jelentőségű harmadik és több kisebb jelentőségű találkozás kapcsolódott.

Az egyik fontos segítőm Michel Debeauvais ur volt, aki az Université Paris 8. egyetem Oktatástudományi Tanszékének professzora, egyben több oktatásügyi szervezet irányítója, elsősorban az AFEC /Association Francophone d'Education Comparee/ tiszteletbeli elnöke. Ugyancsak előzetesen egyeztetett programot biztosított Jean-Pierre Jallade ur, aki az Institut Européen d'Education et de Politique Sociale vezető professzora. Ő nem annyira az oktatáspolitikai és főleg francia oktatáspolitikai közegbe vezetett be - ahogyan ezt Debeauvais ur tette -, hanem inkább abba a főleg közgazdasági területre, amelyik a munkaerőpiac és a foglalkoztatáspolitikai kapcsolatait vizsgálja. A harmadik fontos kapcsolatot - némileg váratlanul - az OECD egyik szervezete a CERI jelentette, ahol szakmailag és személyesen is talán a legtöbbet kaptam, a legtöbbet tanulhattam.

A 30 nap alatt részt vettem három konferencián, egy konferenciához hasonlítható szemináriumsorozaton. A fentiekén kívül meglátogattam az INRP-t, ami tulajdonképpen a Francia Pedagógiai

Intézet, a CREDOC-ot, ahol egy gazdaságszociológiai kutatócsoporton belül folynak oktatáskutatások, a CEREQ-et, amelyik a Képzettséggel Kapcsolatos Kutatások Központja, az IIEP-t, amelyik az UNESCO Oktatásszervezési Intézete, és az Université Paris 5. mellett működő Oktatásszociológiai Kutatócsoport, amelyik főleg összehasonlító kutatásokat folytat, tárgyaltam Dominique Claudet urral, aki az APS /Association Professionnelle de Sociologie/ elnöke az ADRHEN, azaz egy humánprogramokat készítő vállalkozás elnöke, és a Caen-i egyetem szociológia-professzora egyszemélyben.

Konferencia a francia oktatási rendszerről

Szeptember 23-án érkeztem Párizsba, és már aznap - érkezésem után egy órával - részt vettem egy nagyszabású konferencián a Sorbonne-on, amely a minisztérium védnöksége alatt - a záróbeszédet Chevenement ur, a közoktatási miniszter tartotta - az Oktatásügyi Minisztérium rendezésében a francia oktatási rendszerről szólt.

A konferencia érkezésem előtt, délelőtt plenáris üléseken elhangzott vitaindítókkal kezdődött és délután hat szekcióban folytatódott. Az első nap plenáris ülésének témája a társadalomnak az oktatással, képzéssel kapcsolatos szükségletei. Az ülés elnöke Ber: Schwartz ur volt, aki a "Schwartz-jelentés" fő irányítójaként vált a 80-as évek oktatáspolitikájának fontos személyiségévé. A szekciótémák a következők voltak:

- Mi lesz a jövő képzésének tartalma és módszere
- Milyen szakmák, képzettségek lesznek a jövőben /az egyik előadó Lucie Tangui volt, akinek összehasonlító vizsgálatait az intézetben is ismertek/
- Hogyan lehet értékelni minőségileg és mennyiségileg az oktatási rendszer teljesítményét /a szekcióelnök Viviane Isambert-Jamati, akinek kutatócsoportjával később kapcsolatba kerültem. Itt dolgozik Tangui asszony is./
- A holnap oktatásának, képzésének költségei és forrásai /előadók: Silvain Lourrié ur, az IIEP igazgatója, és Jean-Claude Eicher ur, a Dijoni Oktatásgazdaságtani kutatóintézet igazgatója. Ez utóbbi tevékenységére később még visszatérek./
- Mit tudunk a fiatalok életmódjáról
- Hogyan lehet értékelni, nemzetközisíteni az oktatáskutatást.

A program sűrűségére jellemző, hogy még esténként is ülészektek. Ekkor az oktatás és a tömegkommunikációs médiák kapcsolatát vizsgálták. Másnap a tudomány, az oktatáskutatás lehetőségeinek feladataival foglalkoztak, immár újból plenáris ülésen, majd összefoglalók, záróbeszédék hangoztak el.

Ha előzetesen nagyok voltak várakozásaim, a konferencia alatt inkább a csalódásom növekedett. Elég gyorsan - és némi, főleg az elején akadályozó nyelvi korlátaim ellenére - kiderült, hogy maga a konferencia is a politika reklámcéljainak eszköze volt, ahol nem annyira a viták a fontosak, mint az, hogy maga a konferencia a köztudatba került. Az oktatásirányítás, politikaformálás presztízse ugyanis a szocialista kormány működésének első időszakában megrendült, pontosabban a bizalmi válsága tovább mélyült. Az oktatásügyi környezet olyan - a

politikusok számára - veszélyes területekre merész-
kedett, amelyek érintésével az érdekeltek és az ér-
deklődők minden csoportját irritálta. A legjellemzőbb
példák a magániskolák autonómiájának, vagy az egyete-
mek belső rendszerének kérdései, amelyekkel kivívták
a csorbult autonómiát bírók haragját, és nem elégi-
tették ki a strukturát módosítani szándékozók változ-
tatási óhaját sem. Ezek egy része oldani szeretné a
francia oktatási rendszer rigiditását, másik csoport-
ja pedig elégtelennek tartja a rendszer szociális kor-
rekciós szerepét, és mindketten várták, hogy a legalábbis
személyek tekintetében új kormányzat megindítja a struk-
turális változások hullámát. Az új törvények ugyanak-
kor elegendőek voltak ahhoz, hogy a régi tradíciók
konzervatív hívei megijedjenek a szocialista intervenciók-
tól. A menetközben váltott oktatási miniszter számára
tehát a konferencia alkalmas lehetett "szalonképessé-
ge" kifejezéséhez, ugyanakkor ahhoz is, hogy jelezze:
figyelme a régóta aktuális strukturális problémák fe-
lé fordul. A nem csekély számú kutatói, irányítói gár-
dának - több mint 1500-an vettek részt az üléseken -
pedig Franciaországban általában fontos, hogy jelez-
zék jelenlétüket.

Mindez persze utólagos tapasztalatok segítségével
történő elemzésem eredménye, akkor és ott inkább for-
ma és tartalom ellentmondását érzékeltem: a felvetett
problémák egyrészt izgalmasaknak tündek /és érdekesen
emlékeztettek aktuális magyarországi felvetésekre/,
így: az új képzési formák kialakítása, a középfoku
szerkezetben követett preferenciák megválasztása, az-
az az egyenlőbb esélyeket biztosító college, illetve
a szelekciót erősítő lycee egyeztetése, vagy a haté-
konysági számítások szerepe az oktatásban. Másrészt
ezeketakérdéseket meglehetősen felszínesen érintet-
ték, még a spontán interpellációk is közhelyek, ál-
talanos morális célok és a hetvenes évek dilemmái

szintjén maradtak.*

Oktatásgazdaságtani kutatások

Még a konferencián találkoztam Silvain Lourré urral, aki az IIEP, a Nemzetközi Oktatástervezési Intézet igazgatója. Szekciójában egy, a többi szekcióhoz képest szűk csoport, számunkra igen ismerős témákról vitatkozott. Érdeklődésük középpontjába többek között a szakmunkaerőrejelzések, szakmasztruktúrátervek, illetve elosztási problémák kezelése volt, tehát mindazok a kérdések, amelyek körül Magyarországon is fontos vitakörök összpontosulnak, és amelyek Franciaországban is hozzánk hasonlóan bizalmi és egzisztenciális válságban vannak.

A konferencia után megkerestem Jean-Pierre Jallade urat, aki az egyik "formális" meghívóm volt, mint az Institut Européen d'Education et de Politique Sociale /azaz az Európai Oktatásügyi és Szociálpolitikai Kutatóintézet/ helyettes igazgatója. Ez az intézet az Amsterdamban székelő Európai Kulturális Alap által finanszírozott független kutatóhely nemzetközi, és ennek megfelelően főleg összehasonlító kutatásokat végez.

Mint neve is jelzi, nem tekint tengeren túlra, és kevésbé foglalkozik harmadik világbeli problémákkal, ezzel szemben hajlandó együttműködni a Kelet-európai kországokkal. A Kelet-Európa felé való nyitottság azonban egyelőre csak Lengyelország felé volt igazán hatékony, Magyarországról Ferge Zsuzsával működtek együtt szociálpolitikai összehasonlító kutatásokban.

* Az értekezlet írásos dokumentumai, valamint az értékelő záróbeszéd és a miniszteri zárszó hanganyaga rendelkezésre áll.

Periodikájuk az igen színvonalas, és számunkra is hasznos European Journal of Education /az intézet könyvtárában megtalálható/. Profilja általában az aktuális politikához erősen kötődik, annak megfelelően változik.

Jelenleg a felsőoktatásnak és a szakképzésnek az új technológiák és kommunikációs rendszerek hatására bekövetkezett, illetve bekövetkezendő változásai, valamint a fiatalok, illetve a fiatal munkanélküliek helyzetével kapcsolatos iskolarendszerbeli problémák, következmények tanügyi kutatásaik fő témái.

Jallade urral elsősorban ezekről a lezárt, illetve folyamatban lévő kérdésekről cseréltünk véleményt. Azon túl, hogy rendelkezésemre bocsátott tanulmányokat, és biztosított ennek jövőbeli folytatásáról, jelezte a későbbi együttműködések lehetőségét. Sajnos, ennek további konkretizálására már nem jutott időm, mert Jallade ur váratlanul elutazott Párizsból.

Jallade ur ugyanakkor segített a további kapcsolatok kiépítésében. Általa ismertem meg Youdi urat, az IIEP-ből, aki kötetet szerkesztett a szakmunkaerőelőrejelzés három-három tőkés, szocialista és harmadik világbeli típusáról, valamint Jarousse urat, aki a CREDOC keretében működő gazdaságszociológiai csoport tagja.

Youdi urral az IIEP-ben találkoztunk, amelynek az összes többi közül a legtöbb kapcsolatai van magyar szakértőkkel /pl. Timár J., Kovács J., Kozma T., Inkei P./.

Az IIEP erősen orientálódik a harmadik világ problémái felé. Ennek megfelelően tevékenységének jelentős része nem kutatási, hanem továbbképzési jellegű, és a kutatótevékenység sem annyira neutrális, összehasonlító, inkább nemzeti problémák kezelésére, tanácsadásra irányul. Azok a művek sem viselik az összeha-

sonlitó módszerek jegyeit, amelyek az oktatás egy-egy problémájának több országbeli jellegzetességével foglalkoznak. Szemléletük meglehetősen technikai jellegű, általában az oktatás-tervezésnek a tudományos fejlődéshez, a foglalkoztatáshoz, a képzéshez vagy a döntéshozatali rendszerekhez való viszonyát vizsgálják.

Jarousseur még közvetlenül a találkozásunk előtt megszervezte, hogy részt vehessenek egy konferencián, amelyet október 3-4-én tartottak a Tudomány és Technológiaügyi Minisztériumban "Foglalkoztatáspolitikai és munkaerőpiac" címmel. A konferencián az ifjúsági munkanélküliségtől a szakképzés változásán át egészen az elméleti, modellezési kérdésekig folytak - viszonylag élénk - viták.

A konferenciát több főhatóság, így többek között a Tervezési Minisztérium, a Munkaügyi Minisztérium patronálta.

Az első nap plenáris ülésén a vállalatok és a munkaerőpiac kapcsolatáról esett szó. Itt főleg közgazdasági modellkísérletekről hangzottak el előadások, amelyek a munkaerőpiac rugalmasságának változását kívánták megragadni. A második napi szekciómunkák közül egy érintette a munkanélküliség problémáját, egy másik a munkaerőpiaci intervenciókról értekezett.

Ezzel kapcsolatban jegyzem meg, hogy - bár a konferencia sokkal kevésbé volt a politikai figyelem középpontjában, mint az előbb említett - a szakszervezetek ezt a találkozót kísérték figyelemmel. Az első nap plenáris ülésén például írásbeli és szóbeli felhívással fordultak a résztvevőkhöz a munkanélküliség, infláció, a fiatalok kilátástalanságának problémájával.*

* Az írásos felhívás látható a mellékletek között.

Végül egy szekció a szakképzés és a fiatalok beilleszkedésével foglalkozott. Itt érdekes nemzeti /angol, japán/ esettanulmányok is elhangzottak. /Ezen az ülésen röviden beszéltem a fiatalok beilleszkedési viszonyairól a foglalkoztatás esetén, illetve ennek iskolázási stratégiákra vonatkozó következményeiről./^{*}

Jarousse urat - aki közgazdász, s mint ilyen, általában hiányolta a konferencián a kvantitatív eszközök használatának elterjedtségét - főleg a statisztikai információk hozzáférhetőségéről faggattam.

Ami a statisztikai információhálózatot illeti, az egyrészt hasonlít szerkezetében a magyarhoz, másrészt annál sokkal fejlettebb. A minisztérium mellett itt is megtalálható a Tudományszervezési és Informatikai Intézet francia megfelelője, amelyet jelenleg SPRESE-nek hívnak /előző, ismertebb neve SIGES/ és amely kiadja évente az iskolázás különböző szintjeinek összefoglalt adatait, ezen túl azonban Note d'Information címmel hetente kiad egy statisztikai kiadványt, amely egy témát fókuszba állítva, arról szemléltető és áttekinthető adatokat közöl. Negyedévente pedig Education et Formation címmel jelentet meg kiadványt, amely táblázatok, alapinformációk mellett tanulmányokat is tartalmaz. A Központi Statisztikai Hivatal francia megfelelője /INSEE/ 2-3 évente kiad egy gyűjteményt Donnee Sociale címmel, amelyikben kb. 20 oldal foglalkozik az oktatás és képzés legfontosabb mutatóival.

Jarousse ur kutatócsoportja szervezetileg a CNRS-hez, a Francia Tudományos Akadémiához tartozik. Eddig a "Gazdaságsszociológiai csoport" nevet viselték, és - bár tematikájuk nemigen módosult - az uralkodó módszereik jellegének hangsúlyozása vé-

^{*} A konferencia anyaga hozzáférhető, a témáról később részletesen írok.

gett idén vették fel az "Alkalmazott mikrogazdasági Laboratórium" nevet. Kutatási programjuk magyarázza a ketősséget.

Első fő témájuk a fogyasztás és fogyasztási szokások. Ezen belül a fogyasztás módjával, a keresleti modellekkel, az innováció ritmusának mérésével, a piacok jellemzőival, a preferenciák kialakulásával egyaránt foglalkoznak.

A második fő témacsoport a család és az emberi erőforrás kapcsolatát, ezen belül a női munkát, a keresetek szerepét az emberi tőke hozadékát, a munkaerőpiac működését és az emberi tőke elmélet történetét kutatják.

A harmadik témacsoport a közjóléti politika /politique publique/ és a társadalmi intézmények kérdését járja körül, ezen belül kitér a jogelméleti részekre, a közjóléti költségek, a társadalmi kibocsátás, a családpolitikai, a társadalmi mobilitás kérdéseire.

A csoport tehát az elméleti áttekintésektől az emberi tőkétől a társadalmi mobilitásig a kemény statisztikákra támaszkodó mikromodellek felhasználása felé halad, és ezzel az ambícióval nem térnek el a tudományban tapasztalható nemzetközi tendenciáktól. Az utazás egyik általános tapasztalata, hogy a tudomány manipulatív jellege helyébe a szakmai jellegének erősödése lépett, és ez a közgazdaságtani megközelítésekre is áll. Válóságos és élő közgazdasági kutatásokkal csak ebben az intézetben, valamint az előbb ismertetett konferencián találkoztam, ahol a kutatók hajlandóak mikroszinten - például az egyének szintjén - megragadott folyamatokat követni. A közgazdasági megközelítésekben tehát a makroszintű financiális, vagy szakemberszükségleti modellek szerepe erősen lecsökkent. Ugyanez igaz - mint később látható lesz mind azokra a kutatásokra, amelyek az oktatás felől köze-

litenek a gazdaság felé, mind azokra, amelyek a munkaszervezeten belüli változásokat próbálják megragadni. /Ezekre a gondolatokra még visszatérek./

Jarousse ur felsőoktatási kérdésekkel foglalkozik, illetve annak az ifjúsági munkanélküliséggel való kapcsolatát elemezte, ezzel kapcsolatban összehasonlító és beilleszkedési, életut kutatást is végzett. Ő volt egyike azon kivételeknek, akik francia kutató létükre érdeklődtek a magyar viszonyok iránt.

Közös problémának tűnt számunkra a kvantitatív, közgazdasági eszközök használata olyan kérdések vizsgálatánál, amelyek a tudásra, a humán tőkére irányulnak. Ő volt az első, aki javasolta a Dijoni Egyetem mellett működő IREDU /Institut de la Recherche sur l'Economie de l'Education/Oktatásgazdaságtani Kutatóintézet/ kutatóival való kapcsolatfelvételt. Az intézet a jelek szerint rendkívül dinamikus, és a velük való együttműködés eredményes lehet. Ilyen jelzéseket kaptam később a CERI-ben, a CEREQ-ben és Debeauvais urtól is.

Jarousse ur egy dijoni kollégájával /M. Alan Mingat/ írt egy elméleti tanulmányt Mince kereseti modelljéről.

Ugy tűnik, hogy lehetőségünk lenne egy gondos és elfogadható elemzési kereten összehasonlító vizsgálatot végezni az oktatás és a szakmai életut összefüggéséről.

Oktatáskutatás a CERI-ben

Október első napján Halász Gáborral - aki rövid időt szintén Párizsban töltött - együtt jelentkeztünk a világ fejlett országainak problémáit vizsgáló OECD, azaz a Gazdasági Együttműködés és Fejlődés Szervezetének CERI, azaz Oktatásügyi Kutató

és Innovációs Központjánál. Bár több okból is várhattuk a legkevesbé, itt részesültünk a legszívélyesebb, de legalábbis legkedvezőbb fogadtatásban. Ez az a szervezet, amelyiknek már orientációja miatt sincs kapcsolata Magyarországgal, a környezetünkben dolgozóknak sem volt személyes kontaktusa, és magam sem egyeztettem előre semmilyen találkozást. Ezzel együtt előre fontosnak tekintettük az itteni munkát, hiszen a CERI-ből származó tanulmányok tűntek eddig is olyannak, amelyek nyelvezete a leg-hozzáférhetőbbek, megközelítései a "legszakmaibbak", politikai érdekektől legfüggetlenebbek, és értékelései a leggyakorlatiasabbak közé tartoznak.

Elsőül mindjárt - a telefonon történt jelentkezésünk napján /!/ - az intézet igazgatója, James Gass ur és vezető kutatója, Papadopoulos ur fogadott bennünket. Ők röviden vázolták az intézet, illetve a kutatások felépítését, majd az immár rám maradó további munkák lehetőségét. /Halász Gábor másnap hazautazott./

Az OECD oktatásügyi tevékenységének két ága van: egy politikai, ami az Oktatásügyi Bizottság /EDC/ hivatala, ennek tevékenysége a politikai folyamatok értékelése, információcserék, együttműködések politikai egyeztetése, tehát inkább a résztvevők összefogása, a közöttük levő viszonyok, összefonódások fenntartása, alakítása; illetve egy kutatói ág, a CERI, amelynek tevékenysége az EDC-hez hasonló területre irányul, jellege azonban szakmai, és így az információcserék, operációs tevékenységek jelentősége náluk háttérbe szorul. Profiljuk felőli szinte az összes fontos oktatásügyi területet. Az első be-szélgetés alapján azonban képet nyertünk arról, hogy ezen belül kutatási kapacitásaik elosztásában hogyan súlyoznak.

Az első kérdéscsoport az oktatáspolitikai és tervezés.

Itt az egyik fontos terület az oktatás és a gazdasági változás viszonyának újszerű megközelítése, amely szakít az eddigi, és a hetvenes években általuk is művelt technokratikusabb tervezői, egyeztető megközelítéssel és a két alrendszer határán történő vizsgálódások helyett bátrabban elemzik a gazdaságon belüli kérdéseket, például a vállalati szervezet, vagy az új technológiák problémáját.

A második kérdéscsoport az oktatási strukturára irányul. Mindaz, amit az elsőről leírtam, igaz a második kérdéscsoportra is. Az új tendencia itt úgy csapódik le, hogy a szerkezet egy-egy szintjére, illetve egy-egy szeparálható problémájára külön-külön koncentrálnak, és nem annyira az oktatás egészének átlátását, annak a társadalomban betöltött szerepének meghatározását, még kevésbé kijelölését tűzik ki célul. Fontos téma a tankötelezettség utáni időszak oktatási formáinak, a fiatalok számára adható ún. "biztosítékok" új formáinak a vizsgálata.

A harmadik terület az oktatás és az egyenlőségi lehetőségek kérdése. A belső tartalmi kérdések felé fordulás az oktatás mint egész vizsgálata helyett előtérbe helyezte a speciális csoportok részvételének kérdését. Az egyenlőség régi keletű társadalmi dilemmája azonban szintén szakmai kérdéssé válik, és úgy merül fel, mint a többnemzetiségű, vegyes kulturájú rendszerek kisebbségi csoportjainak, vagy a különböző okokból hátrányos helyzetűek iskolázásának módjai. Mi több, az ilyen jellegű kérdések előtérbe kerülése mögött ezuttal megtalálható az elméleti keret, amely ezeket a problémákat közvetlenül a gazdasági fejlődéssel hozza összefüggésbe. Így a belső tartalmi

kérdések vizsgálatakor sem szakadnak el a politikák, érdekek gyakorlati világától.

Hogy mindezen problémákat hogyan kezelik a központban, arra részletesen itt nem lehet kitérni. A látogatást követő hetekben azonban lehetőségem volt egy-egy kérdés, illetve kutatás irányítójával konzultálni, akik saját "feladatkörük", kutatásaik állásáról adtak értékes információkat. Ezek ismertetése előtt azonban még egy megjegyzés az előzetes beszélgetésről:

A CERI stílusának fontos jellemzője, pragmatizmusának adaléka, hogy az egyes országok eseteit saját kulturális közegükben, annak adottságaként kezelik, így szinte automatikusan megszabadulnak a konkrét javaslatok felelősségétől, és megteremtik maguknak a tisztánlátás lehetőségét. Mint ilyen - értékelés helyett megfigyelendő - esetek kerültek szóba például az ifjúsági munkanélküliek gazdasághoz való szocializációjával kapcsolatban a japán lojalitás kulturális tradíciói mellett a német szakképzéshez kötődő mobilitási út vagy az új angol munkaerő szolgálati formák, illetve a svéd "biztosítékok az ifjúság részére", mind mint nemzeti tradíciók továbblesztésének egyfajta formái.

A vezető, kutatók közül először Pierre Laderriere urral találkoztam. Laderrierre urral egy tervezetről beszélgettem, amelynek készítésében jelenleg közreműködik, és amely az oktatási rendszerek fejlesztéséhez elsősorban az irányítás felül közelít. Ezen kívül - lévén CERI-beli beszélgetőtársaim közül az egyetlen francia - időről időre kitértünk a francia oktatási viszonyok problematikus pontjaira.

A tervezet kiindulópontja^{*} a következő: Az oktatási rendszerrel kapcsolatban a legáltalánosabban megfogalmazható kérdés kb. így fogalmazható meg: képes-e a rendszer normális működése során a széles környezet által igényelt képességeket /utóbbiakat is tágra értelmezve/ biztosítani az emberek számára. A kérdés mögött sok probléma huzódik, amelyek átfogása lehetetlennek bizonyult. Ilyenek például a szűkülő források, a beiskolázások, a kiszámíthatóság, a decentralizáció nehézségei, az iskolák közötti átmenet, az intellektuális felszereltség stb. A tervezet szerint az új igényeket, változásokat nem szükséges pontosítani, inkább az adaptációs lehetőségeket kell megteremteni. A változások fő hordozója maga az iskola, tehát ennek kell időt és lehetőséget biztosítani az adaptációhoz, autonómiát kell adni önmaga irányításához, az elosztási kérdéseket pedig a piaci mechanizmusokra kell bízni.

A tervezet ezeknek a változásoknak a körülményeit szándékozik elemezni.

Az autonómia kérdésének legfontosabb eleme az iskolák szintjén történő vizsgálat, önelemzés. Ezt általában az angol szavak kezdőbetűi alapján SBT-nek /School base review/ nevezik.

A második érintendő terület a vezetés kérdése, kit képvisel, mi a funkciója. Fő szándékuk, hogy a "parancsoló, illetve irányított vezető helyett az iskolákban is kialakítsák a manager jellegű vezető image-t.

Ehhez kapcsolódik a harmadik pont, amely az iskolákat segítő intézmények strukturáját elemzi. Ezen

^{*} Hangsúlyozni szeretném, hogy a tervezet készítése még nem fejeződött be, az alább következő sorokban a beszélgetés alapján próbálom azt rekonstruálni.

intézmények információs háttérrel biztosítanak a munkódtetéshez. Egyik csoportjuk az iskolához közelálló tanárközpontok, pedagógiai tanácsadók. /Nem nehéz észrevenni a magyar iskolatanácsokkal való párhuzamot./ Másik csoportjuk az iskoláktól távolabb elhelyezkedő tanácsadó, kutatóhelyekből áll, amelyek vagy helyi, vagy kormányzati központokként működnek. /Szintén érdekes a megyei pedagógiai intézetekkel való hasonlóság./

Az egyes javaslati pontok egymásraépülésének az illusztrációja a negyedik pont is, amely a kutatási és értékelési tevékenységet vizsgálja. Eszerint - ahogy arra az előzőekben is utaltam - annyiban változik a kutatások jellege, amennyiben a kidolgozott hosszú távu javaslatok kevesebb adatot tartalmaznak, nem annyira a tudományok /pedagógiai, pszichológia, szociológia, közgadságtan/ hegemoniájára, mint inkább a problémák, speciális témák elhatárolására, illetve ezek pragmatikus kezelésére alapozódnak. Ez utóbbi itt a meglévő intézmények, szokások figyelembevételét, és a változások ezekhez való interpretációját jelenti.

A tervezet ötödik pontja külön kiemeli a kutatások, értékelések legfontosabb típusát, amely azt vizsgálja, hogy a hatóságok, irányítók hogyan reagálnak, illetve mennyire érintettek, érdekeltek a változásokban. Ezek a vizsgálatok követik a döntéshozók koordináló tevékenységét, azaz a "mi a teendő" helyett azt vizsgálják, mi történt. Ennek megfelelően eszközeik nem annyira teoretikusak, mint inkább analitikusak.

Laderrierre urral időről időre szóba került a francia oktatási rendszer "ügye". Mondanivalóját az alábbiakban összegzem.

A francia oktatási rendszerben sajátos ellentmondás feszül a hagyományok és a változtatás kényszere között a szerkezetben, a pedagógiai értékekben, az irányításban, a finanszírozásban, de még a politikában is.

Igy szóba került az ellentmondás egyrészt a tanárok baloldali beállítottsága, és konzervatív pedagógiai értékei között.

Az irányításban a decentralizáció legfontosabb eleme az SBR-nek megfelelő francia intézmény, a Carte Scolaire. Ugyanakkor fontos bázisok az Akadémiák, /területi tanügyi hatóságok/, amelyekhez a tervezet harmadik pontja szerint tanári tanácsadó szolgálatokat is csatolnának. Ám a decentralizáció akadályai maguk a hatóságok, valamint az autonómia gyakorlásához szükséges képességek hiánya, a felülről való védelem, protektorátus erős igénye a helyi szinteken.

A politika ellentmondása közül fontosnak tűnik a szocialista kormányzat már említett "ballépése" a szocialista hatalmi időszak első felében. Ennek hatását csak fokozza, hogy időközben jelentősen lecsökkentették az oktatási költségvetést. A baloldali tervek a szinte "frieðmani" restrikcio kíséretében sok bonyoldalmat okoztak.

Ami a szerkezetet illeti, eddig főleg az alsó foku és a tankötelezettség határa alatti középfok illetve - főleg a gazdasági változások miatt - a középfoku szakképzés problémái iránt tanusítottak érdeklődést. Laderriere ur remélte, hogy az új kormányzat "előveszi" a középfok második felének illetve a felsőfoknak a problémáit. Az elsőt illetően elsősorban az iskolai képzés megkettőződéséről /hosszu program - rövid-program/, ennek hátrányairól beszélt.

Hasonlóak a gondok a felsőoktatásban, ahol egyrészt a nagy főiskolák /Grande Ecole/, másrészt a kisebb presztizsű egyetemek között feszül az ellentmondás, a felső-

oktatásra irányuló tömegigények és a főiskolák alacsony befogadóképessége miatt. Új iskolák alapítására volna szükség, ám ezekhez nincsenek minták. A főiskolák nem alkalmasak a tömeges képzésre, ehhez más tradíciókra van szükség, míg az egyetemek nivója alacsony, szelekciós képességük elégtelen. Ez ügyben egyébként a legújabb kormányzati lépésként öt új műszaki egyetem létrehozásáról döntöttek.

Beszélgetőpartnerem általános szinten két alapvető tényezőre hívta fel a figyelmet. A mennyiségi és strukturális igények helyett jobban kellene figyelni a minőségi változtatásokra. Ide értendő olyan új szociális képességek igénye, mint az újítás, a csoportmunkára való képesség, az alkotás, az alkalmazás képessége stb. Ami az irányítás módosítását illeti, többet kellene törődni a helyi szinten lévők, tanárok, iskolavezetők identitásának meghatározásával, aktivitásuk növelésével.

A CERI munkatársai közül második alkalommal Ken Pankhurst-
urral konzultáltam, aki kanadai illetőségű közgazdász. Ez alkalommal oktatás és gazdaság viszonyának teoretikus kérdéseiről, módszertani problémáiról beszélgettünk. Kiindulópontja gyakorlatilag az eddigi megközelítések elvetése volt.

Az oktatás és gazdaság általános viszonyát elemző módszerek közül háttérbe szorulnak a hagyományosnak tekintettek, azaz pl. a költség-haszon elemzések, vagy a határhatékonyság megközelítése csakugy, mint a foglalkoztatási igények előrejelzésének módszerei. Ezek a megközelítések tovább nem tartható előfeltevéseket tartalmaznak. A módszerek például feltételezték, hogy az oktatási javak elosztását a fizetéseken keresztül lehet kontrollálni, mivel az újraelosztás a Pareto-i optimum követelményei szerint megy végbe. Ez a feltételezés nem

veszi figyelembe a tanulás fogyasztói jellegét, azaz a "tanulást a tanulásért" mint meghatározó értéket. Kiderült az is, hogy nem annyira a kognitív ismeretek a fontosak, hanem olyan képességek, mint a kritikára, önkritikára, adaptációra, alkotásra való hajlam. A munkaerőpiacok igen változóak, nem statikusak, egy-egy pozíción belül még staatikusan sem mutathatók ki a hátrányosabb helyzetű rétegek.

Pankhurst ur itt elismerte, hogy az ezekkel az elvekkel kapcsolatos kritika még nem eléggé dokumentált. Ehelyett azonban számára elég az eddigi alapösszefüggés megfordítása.

Nem a közgazdaságtan felül kell közelíteni az oktatás kérdései felé, hanem azt kell vizsgálni, hogy hogyan tud az oktatási rendszer hozzájárulni a gazdasági rendszer problémáinak megoldásához. A megfogalmazás azért ilyen körmönfont, hogy jelezze: az oktatási rendszer nem tudja megoldani azokat, mivel a szerepének erős korlátai vannak. A kiindulásból következő kérdések így hangzanak:

- Hogyan tud hozzájárulni az oktatás a teljesítmények növekedéséhez? A kérdés megfogalmazása már sejteti, hogy a szervezeti vagy input-output módszer szerinti közelítések idejétmúltak. Megfigyelhető, hogy a vezető tőkés államokban hatékonyabb teljesítményekkel találkozunk. A gondolatmenet szerint ezekben az országokban az emberek meg vannak győződve az oktatás, tehát a képzettség, illetve az ismeret megszerzésének fontosságáról, és az egyéni motiváció jelenti az erős hajtóerőt. Innen kiindulva érdemes vizsgálni, hogy az oktatás hogyan kapcsolódik más faktorokhoz, vagy hogyan erősíti azokat.

- A másik felvethető kérdés az oktatás hozzájárulása a hosszú távu társadalmi-gazdasági fejlődéshez. Mivel a makroszintűkapcsolatteremtés deskriptív módon vagy lehetetlen vagy politikafüggő, ez utóbbi tényről nyilatkozva, a valóságos politikai tényezőket a helyi szinten kell ütköztetni, és a hosszú távu kapcsolatot a szociális, kulturális tényezőkkel megteremteni. Más szóval az oktatási programokat helyi szintű fejlesztési programok részeként kell elkészíteni, vagy például gazdasági téren helyi munkaerőpiacokhoz kell igazodni.

- A harmadik - igen aktuális - kérdés, hogyan tud az oktatási rendszer hozzájárulni a munkanélküliséggel kapcsolatos problémák kezeléséhez. Pankhurst szerint az állam által indított képzési programok, valamint a vállalatokat kényszerítő rendelkezések hosszú távon nem működőképesek, kizárólag humán erők nyomására tarthatók. A helyes utnak az tűnik, ha megmutatják a vállalatoknak, illetve a gazdasági folyamatok résztvevőinek, hogy előnyös - és miben előnyös - a képzésbe való befektetés. Ennek segítségével tudniillik ki lehet szorítani a profilból az alacsony termelékenységű tevékenységeket. Míg a programok új munkahelyeket nem teremtenek, tehát az ilyen kezdeményezések „pusztán” humanisztikusak, addig a mai gazdasági folyamatok szerves igénye, hogy az emberek képesek legyenek egyik munkaerőpiaci pozícióból a másikba, vagy egyik szakmából a másikba átkerülni.

Az itt felvetett új megközelítések jelzik azt a szándékot, amely az oktatáspolitikai alakításának, új módjainak megismertetésére irányul. A régi, tervezéstípusú kormányzati politikaformálás határozott társadalmi, gazdasági követelmények, várakozások felé orientálta az oktatás ügyét. Mára viszont kiderült, hogy az oktatási rendszerek teljesítőképessége kiszámíthatatlan.

David Eastance ur - következő beszélgetőpartnerem - speciális, azaz meglehetősen szűken meghatározott témák kutatásával foglalkozott. Főleg a különböző módon hátrányba kerültek szituációját elemezte. Eddig a fiatalok munkanélküliségével kapcsolatban készített elemzést, jelenleg a nők oktatási rendszerbeli helyével kapcsolatos összehasonlító vizsgálatot irányítja. Eastance urral arról beszélgettünk, hogy hogyan ítélhető meg jelenleg az oktatás helye a társadalomban.

Ugy tűnik, hogy a hetvenes évek második felére /!/ a tanügy védekezésbe szorult. Szerinte azonban ez a helyzet mára végéhez közeledik, azáltal azonban, hogy végképp megváltoznak az oktatásügy kezelésével kapcsolatos elképzelések.

A hetvenes évek végétől növekedő szkepticizmus az oktatási rendszer manipulációjában való csalódottsággal magyarázható. Az oktatás szerepének meghatározásából ugyanis a hatvanas évektől kezdve a különböző célokra történő beavatkozások kezdeményezésére jutottak. A befolyásolás lehetőségei azonban igen szűkek, tehát az oktatási rendszer szerepével kapcsolatos elképzelések is torzak. Eastance ur tehát arra buzdít, hogy felül kell vizsgálni a belső folyamatokról, szocializációról, képességekről alkotott elképzeléseinket.

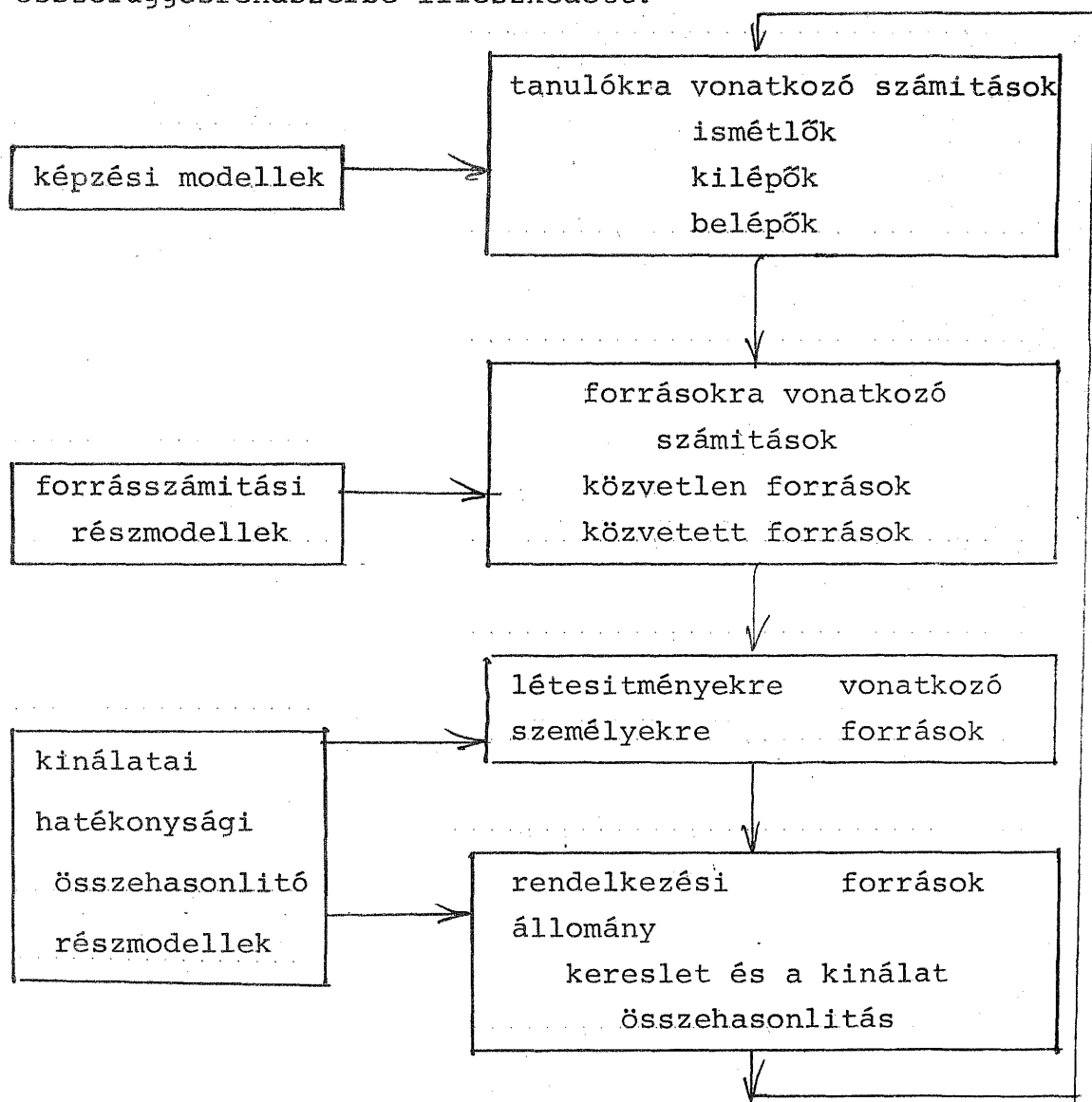
A következő beszélgetőpartnerem Constantin Soumelis ur volt, aki a CERI-munkatársak közül a leginkább tartozott azok közé, akik a hatvanas-hetvenes évek tervező, modellező módszereit átvették, alkalmazták. Szimulációs modellek, költségelemzések munkájában vett részt, és kutatási témája, irányultsága ehhez képest mára nem sokat módosult. Azok a változások, amelyek ezen belül megközelítésében tetten érhetők, mégis jól jellemzik a CERI-

beli közérzetet.

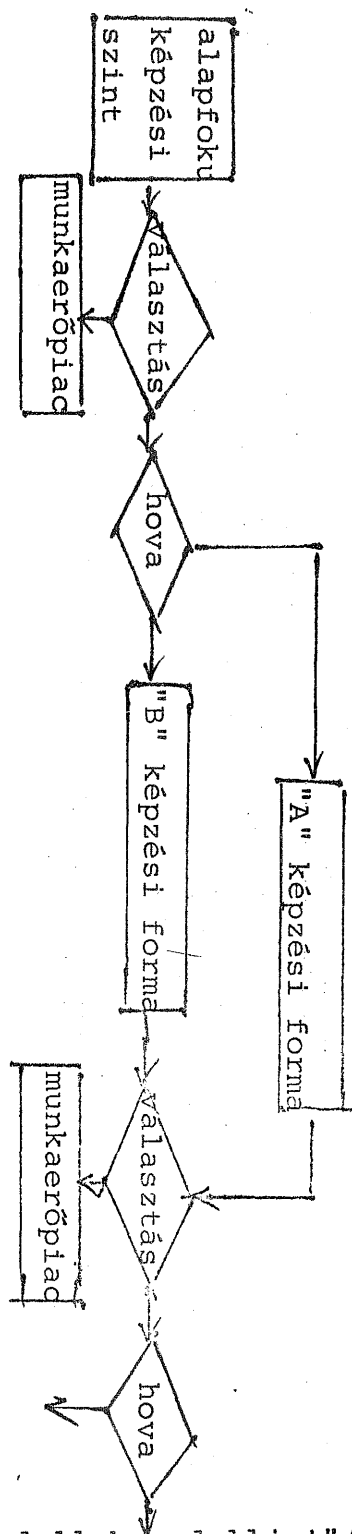
A gazdasági válság arra készítette az oktatáskutatókat, hogy az eddiginél pragmatikusabban kezeljék a tanügyi folyamatokat, ez pedig - furcsa módon - a szociális problémák felé terelte a közfigyelmet. Mindennek következtében az elemzések segítségével szolgáló modellek is megváltoztak.

A beszélgetésünk alapján a következő egyszerű példát készítettem a változás jellemzésére:

A hetvenes évek elején egy tipikus szimulációs modell a következőképpen épülhetett fel, illetve a következő összefüggésrendszerbe illeszkedett:

Ma Soumelis professzor az egyéni döntések rekonstrukcióján fáradozik:*

* Hangsúlyoznám, hogy ezek a "modellek" /vagy "modellek modelljei"/ inkább a beszélgetés rekonstrukálására szolgálnak /nem Soumalis professzor termékei/, és az oktatáskutatás technikájának, eszközeinek megválasztásáról szóló vitába nem kívánok ezekkel beleszólni, ez külön tanulmány feladata kell, hogy legyen.

Hasonlóképpen változott a források, költségek, kiadások vizsgálatainak szemlélete. Soumelis úr koordinálása mellett ebben az évben folytatnak egy kutatást, amelyik szigorúan leíró jelleggel tárgyalja tizenegy ország finanszírozási rendszerét.

A CERI-ben végül Yarl Bengston urral beszélgettem. A svéd közgazdász a vezetője azoknak a kutatásoknak, amelyek közvetlenül gazdasági közegében vizsgálták, illetve vizsgálják a megváltozott munkaviszonyokat, és ezek tanügyi következményeit.

Kutatást végeztek a fizikai dolgozók /kék gallérosok/ körében - itt öt nagy autógyárban /Renault, Volkswagen, Toyota, Volvo, Ford/ készítettek esettanulmányokat -, a nem fizikaiak /fehérgallérosok: adminisztrátorok, vezetők/ között - itt főleg a szakirodalom alapján készítettek másodelemzést. A harmadik vizsgálat abban a szférában folyik, amit jobb híján szó szerint gazdasági szolgáltatnak hívnak. Ez a szó Magyarországon még nem létező, legalábbis kifejezetlen réteget jelöl, akik nem pusztán közgazdászok, hanem a pénzügyi, banki, infrastrukturális szférában a termelőtevékenységtől elkülönülve, ám azt kiszolgálva tevékenykednek.

A kutatások nemcsak - nem elsősorban - az új szakmákra irányulnak, hanem az új képességekre, nemcsak az új technológiát vizsgálják, hanem az új szervezeti formákat, amelyek nélkül az új technológiákba való befektetés - ez az autógyárak esetében egyértelműen kiderült - nem jövedelmező.

A képességek, illetve a szervezeti formák fontosságát hangsúlyozandó, Bengston ur arra utalt, hogy a munka világa, a technológia, ez ezzel kapcsolatos szükségletek jellege a régi, az új üzemekben az igazi változás a rugalmasság igénye, a változtatásra való képesség és

hajlandóság. A régi, egy szakmára irányuló szakképzés, vagy az elitkultura megszerzését biztosító oktatási rendszer /utalás a francia oktatási rendszerre/ ehhez statikus.

A beszélgetés végén Bengston ur felhívta a figyelmemet, hogy kutatásaikhoz hasonló jellegű összehasonlító munkára, amely az új technológia által követelt új képességeket vizsgálja és amelyben - tudomása szerint - Magyarország is részt vesz. A kutatás az egészségügyi és a postaügyi szektorban folyik, a Birminghami Munkaszervezeti Kutatóközpont koordinálja.

Mindazok a kérdések, amelyeket a CERI-beli munkámról a fenti ismertetésben érintettem, csak hozzávetőlegesen jelzik azt a segítséget, azt a sok információt, amit a központ munkatársaitól kaptam. Ezen kívül plusz ösztönzést és nehezebben megfogalmazható többletet jelent a további kapcsolat lehetősége, amely - annak ellenére, hogy formális együttműködést nem tudunk kiépíteni - a kutatókkal - főképp készségességük miatt - egyénileg tartható.

Végül emliteném ennek egyik legjellemzőbb elemét. Talán a legtöbbet talán Papadopoulos ur titkárnőjének, Mrs. Patricia Brooksnak köszönhetem, aki rendkívüli segítőkészséggel szervezte találkozóimat, szerezte meg számomra ingyenesen a nemegyszer korlátozottan hozzáférhető dokumentumokat, és küldte azokat postán Budapestre.

A frankofon oktatáskutatásokról

Jean-Pierre Jallade ur mellett utazásom másik fő francia szervezője Michel Debeauvais ur volt, az Université de Paris 8. professzora. Debeauvais urat Magyarországon is többen ismerik, így például Timár János, Kozma Tamás, Kovács János, és magam is egyedül Debeauvais urat ismertem személyesen utazásom

előtt. Ő a francia oktatáskutatás nagyon karakterisztikus alakja, aki dolgozott a CERI-ben, igazgatója volt az IIEP-nek, jelenleg egyetemi posztja mellett az AFEC tiszteleti elnöke /gyakorlatilag irányítója/, az AECSE, az oktatáskutatók szervezetének helyettes elnöke és a CIEP, a Nemzetközi Pedagógiai Központ volt elnöke, jelenleg aktiv irányítója.

Helyzetét, pozícióját, stratégiáját az évek során alaposan módosította. A francia tudományban igen fontos, magas hivatali pozíciót felcserélte egy misszióval, amelynek célja a francia tudomány e részének, az oktatáskutatásnak a felfrissítése, nyitottá tétele.

Baloldali elkötelezettsége miatt a harmadik világ gondjai felé fordult, de bármilyen kezdeményezést, aktivizálódást támogat. Mindennek hatására kicsit ellentmondásos a hivatalos és zárt tudomány és ezzel saját előéletének elvetése, ugyanakkor az onnan származó tudományhoz való lojalitása, amit egyrészt nyitottsága igénnyel töle, másrészt az a tény, hogy a fejlődő világ problémáinak kezeléséhez ez szolgál számára mintául. Ismeretes ugyanis például a francia oktatási szisztéma erőteljes hatása sok fejlődő ország oktatási rendszerében.

Mindezt azért tartottam szükségesnek ilyen részletesen leírni, mert egyrészt jól jellemzi a francia oktatáskutatás helyzetét, másrészt, mert - és ezt a jellemzést ő is megbocsájtaná, és bizonyos korlátok között elfogadná - saját akaratából szinte külön intézménnyé vált, aki körül olyan események, kutatások, ambíciók alakulnak, amelyeket figyelemmel kell kísérni.

Mindehhez hasonlóan szervezte programomat, amelybe egy konferencián való felszólalást, egy hasonló szemináriumon való referátumot, és egy egyetemi kiselőadást is iktatott a magyarorszá-

gi oktatáskutatás szerény és ideges képviselője számára.

Volt szerencsém beszélni a fiatalok beilleszkedésének kérdéseiről, az AFEC konferenciáján, ahol francia, angol, dán, olasz, mexikói, kínai, tunéziai kutatók részvételével a 16-23 éves fiatalok helyzetéről, beilleszkedéséről volt szó. Ugyancsak részt vettem és referáltam azon a szemináriumon, amelyet a fejlődő országok oktatásügyi felügyelői szerveztek az oktatás-irányítás problémáiról. Meghívást kaptam a Paris 8. egyetem oktatáspolitikai képzésének egyik előadására, ahol a magyar /illetve az intézetünkben folyó/ oktatáskutatásról beszéltem.

Az AFEC konferencián igen jónevű személyiségek vettek részt /Ettore Gelpi, Denis Kallen, Le Thanh Khoi, Shadli Fitouri, Michel Debeauvais, Gui Berger stb./, ám nemigen alakult ki megegyezés a különböző országok képviselői között, hogyan ragadják meg a munkanélküliség, a növekvő perspektívatlanság problémáját. Az eredménytelenség okát abban látom, hogy a kutatók nemigen vonatkoztattak - vonatkoztathattak - el az eltérő tradícióktól. A leginkább hasznos gondolata Le Thanh Khoinak, egy ismert, összehasonlító kutatásokban aktívan közreműködő ázsiai származású francia professzornak volt, aki azt javasolta, hogy nem a fiatalok speciális helyzetéből, nem is a technológiai váltásból kell kiindulni, hanem a társadalmi-gazdasági fejlődés, illetve változás hátterére kell koncentrálni, azt kell vizsgálni, hogy annak mi a mozgatórugója.

A tanfelügyelőknek tartott többnapos előadássorozat programjai közül azon vettem részt, amelyik az oktatástervezés állásával foglalkozott.

Figyelemreméltó, hogy a Nemzetközi Oktatástervezési Intézet volt igazgatója külső vizsgálódó szempontjából

igazodik el az oktatástervezés problematikájában. A tervezés - amely Franciaországban 1950-ben kezdődött - a nagy mennyiségi expanzióhoz kapcsolódott, szerepe normatív, nem annyira előrejelző, mint inkább iránymutató volt.

Mára a tervezés a demográfiai események előrejelzésévé vált, és annyi szerepe lehet, amennyire interaktív, azaz amennyire a tervezésben nem érdekelt, de az oktatási folyamatban érintett résztvevők közötti információs folyamatokat működteti. Ma Franciaországban a tervezés, a mennyiségi információk szerepe háttérbe szorult.

Ehhez - korábbi információim szerint - annyit hozzátennék, hogy a decentralizáció hatására megnövekedett jogkörök mellett helyi szintre került a normatív tervezés ambíciója is. Erre Soumelis ur hívta fel a figyelmem.

A magyar oktatáskutatásról Debeauvais ur fakultázsan beszéltem. Itt az oktatáspolitikai képzés során egy estihez hasonló tagozaton két év alatt egyetemi doktori címhez juthatnak a hallgatók. Két fő tantárgycsoportjuk van, az oktatáspolitikai és az általános tanügy.

A képzés körülményei a központi elképzelésekkel, az aktuális oktatáspolitikával összhangban szigorodtak.

A szigorítási intézkedések még egy ilyen perifériális területen is érvényesültek. Ezeknek részeként például felemelték az óraszámot, szigorították a bejárások és egyéb hallgatói kötelezettségek rendjét. Nem véletlen, hogy a rendelkezések elsősorban ilyen területekre irányultak. Az egyetemen ugyanis elpanaszolták, hogy a bővítések mellé nem biztosították az azokhoz szükséges anyagi feltételeket. Emlékeztetőül: a doktorátus megszerzésének körülményeit 12 évvel ezelőtt, 1973-ban könnyítették meg.

Mindezek a hallgatókat nemcsak mint körülmények érintik, mivel tanulmányi tematikájuk is fontos része az egyetemi képzés. A két év alatt vitákat kell vezetniük, esszéket kell készíteniük, és egy nagyobb tanulmányt, amelynek témája a francia oktatási rendszer egy kérdése. Érdekesség, hogy az első- és másodévesek szemináriumai közösek.

Ezen kívül aktívan részt vesznek egy projektben, mely a St-Denis-i egyetem reformjára irányul. Ezt az akciókutatást Debeauvais ur irányítja, külsősöket is bevon a munkába, mitöbb, minket is ösztönzött az együttműködésre.

Ugyancsak támogatná összehasonlító kutatás indítását. Ugy tűnik azonban, hogy mindehhez inkább a nem csekély jelentőségű szakmai feltételeket biztosítaná, anyagi körülményeik elég nehezek.

Debeauvais ur javaslatára felvettem a kapcsolatot az INRP-ből Elkim asszonnyal, az intézet nemzetközi kapcsolatok titkárságának vezetőjével, és Jean Hassenforderrel, a dokumentációs központ vezetőjével. Az INRP a Francia Pedagógiai Kutatóintézet, és nemcsak neve, jellege, felépítése és pozíciója is hasonló az OPI-hoz. A különbség az, hogy kutatási bázisa és dokumentációs központja jóval nagyobb, utóbbi független.

Az INRP-ben 140 kutató dolgozik, hat kutatócsoportban. Az első didaktikai kérdésekkel, a második oktatástörténettel, a harmadik a szakmai képzéssel foglalkozik. A negyedik csoport témája az oktatás pszichológiai kérdései, az ötödik az oktatástechnológia. A hetedik /a hatodik kimarad/ a nemzetközi összehasonlító értékelések csoportja. Végül a nyolcadik csoportban folyik az ok-

tatás társadalmi vonatkozásainak kutatása. Kutatásaik felépítéséről egy részletes kutatási tervet, állásáról bulletinjük - egy kivétellel - eddigi összes példányát rendelkezésemre bocsátották.

Az INRP-t mint intézményt érdemes számontartani, mert - az előzőleg ismertetett lehetőséggel szemben - szervezési és anyagi lehetőségeik miatt mindenféle együttműködés feltételeit megkönnyíthetik.

Az utazás során - Bajomi Iván javaslatára - meglátogattam az Université Paris 5. Oktatatószociológiai kutatócsoportját, amelyiknek vezetője és munkatársa a már említett Viviane Isambert-Jamati és Lucie Tangui asszonyok.

Itt Marie-Odile Nouvelot asszonnyal beszélgettem, aki az agrárképzés intézményrendszerével foglalkozik. Kutatási területe azért lehet érdekes, mert ez a szektor teljesen független az Oktatási Minisztériumtól.

Függetlenségüknek megfelelően a képzés kapcsolatrendszere, irányítása jó terep lehet a kutatásokhoz, amelyek koordinálása egyébként szintén az agrárszektor felügyeletéhez tartozik.

A feltételes mód azért időszerű, mert ebben a hangsúlyozott különállásban az agrárképzés irányítói nemigen támogatták a kutatásokat. Jobbára csak a technológiai innovációt finanszírozták. Ugy tűnik, hogy ez a helyzet változóban van, a legfontosabb, agrárképzéssel foglalkozó intézet /INRAP, az IREDU-höz hasonlóan Dijonban van/ élére társadalmi kutatásokkal foglalkozó szakember kerül.

Az agrárképzésben egyébként igen sok feszültség gyűlt össze, amelynek egyik oka, hogy a végzettek 50 %-a /!/ nem talál munkát a szektorban. A mezőgazdaság tradicionális szervezete még mindig nem szívesen integrálja a szakismeretet. Másrészt az iskolarendszeren belül is jelentősek a konfliktusok, ezek jó része azonban nem annyira a szektor sajátosságaira, mint inkább a városi és falusi kultúra eltéréseire, illetve ennek figyelmen kívül hagyására vezethetők vissza.

Mind Debeauvais ur, mind Bengston ur a CERI-ből javasolta, hogy próbálják meg kapcsolatot teremteni Olivier Bertrand urral, a CEREQ, azaz a Képzettséggel Kapcsolatos Kutatások Központjának vezető munkatársával /kutatómunkája mellett az intézet külső kapcsolatainak irányítója/.

A központ 1970-ben alakult az ONISEP, a Nemzeti Oktatásügyi és Szakmai Információs Hivatal /Országos Pályaválasztási Hivatal/ kebelén belül. 1985-től független kutatóintézetté vált, melynek felügyeleti szerve az Oktatási, valamint a Munkaügyi Minisztérium.

A központban 30 kutató dolgozik, a kutatások mellett, de azoktól függetlenül tanácsokkal, javaslatokkal látják el a döntéshozókat, és mindkét fajta tevékenységben - tehát a kutatómunkában és a politikaformálásban - aktívan kollaborálnak egyrészt kutatóintézetekkel /így az ország különböző helyein kilenc másik mellett a már említett dijoni intézettel, valamint az Oktatáskutatóban főleg munkái alapján ismert Aix-i Munkatudományi Intézettel, de például Timár Jánosnak is jó kapcsolata van velük/, másrészt résztvesznek értekezleteken, politikaalakító, döntéshozó testületek munkáiban. Bertrand ur mindezt a következőképpen címezte: kutatás, javaslatkészítés, részvétel.

A kutatások három témacsoportban folynak. Az első a képzés és foglalkoztatás összefüggéseivel foglalkozik. Ezen belül érintik a fiatalok szakmai beilleszkedésének, életutjának, a vállalatok és a képzési intézmények kapcsolatának problémáit. A második témacsoport a képzettségek és szakmák átalakulását vizsgálja. A harmadik egy előrejelző, jövőkutató csoport, amely külső közgazdasági, statisztikai intézmények közreműködésével a jövő foglalkoztatási viszonyait kutatja.

Kutatásaikon belül az empirikus szociológiai eszközök - statisztika, kérdőívezés, mélyinterjúk - kerültek előtérbe. Ez a tény, valamint a témák jellegének változása része annak a folyamatnak, amely során a központ megváltoztatta arculatát, profilját.

Létrehozásának körülményei 1970 körül egybeestek azzal az igénnyel, hogy egy expanzív oktatáspolitikát a tudomány szakmai előrejelzések, foglalkoztatási trendek megrajzolásával támogassa. Ennek során 1974-től a központ energiájának jó részét a szakmák új jegyzékének /egy új FEOR-nek/ a készítésébe fektetett. Mire 1981-re elkészült vele, kiderült, hogy a foglalkoztatási viszonyok, a technológia olyan változékonyak, hogy bármiféle előrejelzési modellel való azonosulás irreális, annak ellenére, hogy Franciaországban a demográfiai mutatók, az iskolarendszer és a gazdaság a többi nyugati államéhoz képest viszonylag stabil.

Szélesebb körű tervezésnek a fejlődő országok fejlesztő politikájában van helye. Franciaországban inkább az iskolák, a cégek és a képzés közötti valóságos összefüggéseket kellene megvilágítani.

Más oldalról közelítve Bertrand ur arra utalt, hogy a beiskolázások a gazdasági figyelemnek is csak egy pont-

ja, egyre nagyobb energiát kell szánni a szociológiai tények feltárására. A technológiai és gazdasági követelmények, valamint a szociális, kulturális igények erősen konvergálnak, és kiegyensúlyozódnak. Rá kell például jönnünk, hogy a válsághelyzet mai problémáinak jelentős része nem egyszerűen a technológiai váltással van összefüggésben, hanem az emberek szociális képességeivel, motiváltságával.

Igy például a francia munkaerőállomány jó része előregedett, gyengén képzett, és ez jelentősen hátráltatja a gazdaság adaptációját. Ugyanakkor az oktatási rendszer tulzott szelekciója hierarchikus felépítése, konzervativizmusa reprodukálja a munkaerőstruktúrát. A munkanélküliség nagy aránya miatt az iskolarendszerből kieső fiatalok lépéshátránya még nagyobb, aminek következtében a közhangulatban egyre nagyobb az általános képzést adó iskolákból való kiábrándultság.

A kormányzati döntések ugyanakkor a válsághelyzet felszínét érintik. Egyrészt a tanári értékek hierarchikus beállítottságán akarnak változtatni, ám ez köztudomásúan nem központi döntések függvénye. Másrészt erősítik a szakismeretek iskolarendszerbeli helyét, bevezetik a szakmai érettségit. Ebben azonban mind a vállalatok, mind - ebből következően - az egyének érdekeltek maradnak.

Kinttartózkodásom vége felé volt az egyik legérdekesebb találkozásom. Megismerkedtem Dominique Claudet urral, aki egy személyben a Caen-i egyetem szociológia professzora, az ADRHEN /Association d'Etudes et de Recherche sur l'Homme et son Environnement/, azaz az Emberrel és Környezetével Kapcsolatos Tanulmányok és Kutatások Szervezete/ alapítója és igazgatója és az Association

Professionelle de Sociologie /a Szociológusok Szakmai Szakszervezete/ elnöke. Míg az utóbbi egyike Franciaország három szakmai szervezetének, az előbbi egy vállalat. Erről a tényről magam is meglepődve vettem tudomást.

Még a század fordulóján kelt az az ipari törvény, amely lehetővé teszi nem profitérdekeltségű, ám önfenntartó magánvállalatok létrehozását. Ez a lehetőség társult Claudet ur ambíciójával, és létrejött egy, az ipari kultúrára, az emberi erőforrásokra irányuló programok "előállításával" foglalkozó intézmény.

Claudet urat a mérsékelt és tekintélyes Le Matin napilap az "ipari világ egyik örültjének" titulálja, ám ezt egyáltalán nem negatív értelemben teszi. Mint szociológiai professzor, a tudománynak az alkalmazott részét preferálja, és hasonló beállítottságú tudósokat, tudományt fog egybe "szakszervezetébe".

A másik kettő közül tudniillik az Association Française de Sociologie a teoretikus elmék gyűjtőhelye, míg az Association Internationale de Sociologie nevével ellentétben ugyan, francia szervezet, de a nemzetközi kapcsolatok tartására specializálódott. /Ez utóbbinak Claudet ur is tagja/ /Előbbinek Michel Aniot, utóbbinak Dominique Desjeux a titkára./

Claudet ur szakterülete az ipari etnológia, ezen belül foglalkozik a vállalati kultúra erősítésével, a belső szociális viszonyok javításával, a vállalatirányítás, a testületi tudat kérdéseivel.

Egyik fontos területe természetesen az oktatás ügye. Ezzel kapcsolatos kérdésfelvetései - az iparral való közvetlen kapcsolatai miatt - szintén meglehetősen gyakorlatiasak.

Beállítottsága ellenére Claudet ur szempontjai érdekes módon alátámasztották az előzőekben - kutatóintézetekben, "elméletibb" megközelítéssel vizsgálók által - szervezett tapasztalataimat. Legfőbb problémája, hogy hogyan ismeri meg az oktatási rendszer a vállalatok igényeit /l.: Pankhurst/

A francia rendszer alapvető fogyatékosága, hogy a szelekció sokkal inkább szociális alapokon, mintsem a képességeken nyugszik. Ez a szerkezet kettősségével, azaz a rövid- és hosszú programok egymás mellettiségével kiegészülve a gazdasági igények szempontjából kifejezetten kontraszelektivitást eredményez. Az értékelési szempontok mozdulatlansága, stabilitása és egyneműsége éppen a rugalmassággal kapcsolatos egyéni értékekre érzéketlen iskolarendszert hoz létre.

Claudet urról el kell mondanom, hogy rendkívül dinamikus egyéniség, aki a számára látszólag külső világgal kapcsolatos problémákra is nagy figyelmet fordít, így például ő volt azon kevesek egyike, aki egyrészt viszonylag sokat tudott problémáinkről, másrészt ennek ellenére érdeklődőnek mutatkozott. Amennyire ezt meg tudtam ítélni, az ipar átalakult világa számára olyan sajátos környezetet jelent, ahol a régi tradíciók és az új problémák ütköznek, ahol tehát olyan változások következnek be, amelyek egyaránt érintik a gondolkodásmódot és a kulturát.

Természetesen minden innovatívnak tűnő jelenséget felkarol, és számára mindehhez a francia viszonyokon belüli ellentmondások - a régi és új között meglévő szakadék - szokatlanul nagy mozgásteret biztosítanak. Érdeklődőnek mutatkozott például egy esetleges együttműködéssel kapcsolatban, amely a változások

okozta konfliktusokat, az új értékeket és térhódításuk körülményeit, a két országban különbözőképpen alakuló racionalizációs folyamatokat kutatná. Ezeket a kérdéseket persze több területen is lehet vizsgálni, és ezek között számára elfogadható terep az oktatás ügye is. Minderre megfelelő alapot adhat a több szinten és intézményben meglévő kulcspozíciója.

Szervezési kérdések

A kinttartózkodásomnak célja - és utólag leírhatom - eredménye volt a régi és új kapcsolatok élővé tétele, együttműködési formák kialakítása.

Arról, ami itthon csak sejtésem volt, kint meggyőződhettem: az oktatás kutatásának - csakugy mint minden más tudománynak azok korai szakaszában - kulcskérdése a szakmaivá válása, azaz mennyire tudja felhasználni, de ugyanakkor megkülönböztetni a szomszédos tudományok és önmaga szakmai nyelvezetét, módszereit. Nem kétséges, hogy ezekben a kérdésekben főleg a nemzetközi összehasonlító kutatások, intézetek, de például néhány francia is nálunk előbbre jár. Hogy velük véleményt cseréljünk, együttműködjünk, az itthoni ismereteinket és tudományos teljesítményeinket is több léptékkal növeli. Mindezért még egyszer utalnék azokra a lehetőségekre, amelyek a kinttartózkodásom alatt adódtak, és amelyek közül néhány együttműködés kiépítésébe már belekezdtem.

Nem a fontosságbeli, hanem az időbeli sorrendet követve:

1. Jean-Pierre Jallade ur és az Institut Européen d'Education et de Politique Sociale mint európai összehasonlító kutatásokat végző intézet kész fogadni együttműködési szándékunkat.

2. Jarouse ur, a CNRS kutatócsoportjának tagjaként /a CNRS, azaz az Akadémia és az MTA között létezik egy megállapodás!/ személyesen is motivált egy közös kutatás kivitelezésében, és mint közgazdász, szívesen nyújt ehhez újabb elméleti ismereteket.

3. Az OECD kutatói egyénileg szinte egyöntetűen érdeklődnek problémáink iránt, ha anyagok küldésével tartani tudjuk a kapcsolatot, szintén egyénileg lehetőségünk van az új oktatáskutatósi folyamatok és eredmények megismerésére, mindezt talán a legkompetensebb helyen.

4. Minthogy az OECD-nek Magyarország nem tagja, felmerül az igény, hogy más gazdasági, kulturális, tudományos együttműködési forma lehetőségét is használjuk intézményesen. Magyarország tagja például a Világbanknak. Ez az intézmény szintén igen aktív oktatáskutatói háttérrel rendelkezik. Ismereteim szerint George Psacharopoulos ur, aki a Világbanknál dolgozik, rendszeresen tölt be világbanki missziót, és kevés olyan kutatót ismerek, aki az oktatásügy gazdasági, tervezési vonatkozásait - a gyakorlat és a kritika, visszatekintés szintjén egyaránt - jobban ismerné. Ő vagy más kutató idejövételét, itteni tevékenységének költségeit előzetes egyeztetés alapján például fedezhetné a Világbank. Ez csak egy példa, elképzelhető mindez más személyekkel, intézményekkel.

5. Debeauvais ur együttműködési lehetőségek sorát kínálta:

a/ francia konferenciákról való értesítés, anyagaik, megküldése,

b/ az AFEC - bár összehasonlító kutatásokat folytat, eddig még nem volt kapcsolata Magyarországgal, azonban mindenféle együttműködésre kész,

c/ adott az egyetemi oktatáskutatásban működőkkel való információcsere, együttműködés lehetősége,

d/ megfontolandó a CEREQ-kel való együttműködés kiépítése, a központ rendkívül nyitott, adaptív, kész az új befogadására, függetlenné válása után szabad az út a kapcsolatteremtés felé.

6. Hasonlóan érdeklődik tevékenységeink, esetleges közös munka iránt Claudet ur, az APS, az ADRHEN szervezetén keresztül.

AZ OKTATÁSKUTATÓ INTÉZET KÖNYVTÁRÁBA LEADOTT KÖNYVEK ÉS
DOKUMENTUMOK JEGYZÉKE

Könyv

AMAT, F. - BIRET, J. COMBES, M.C.

L'insertion dans la vie active après la scolarité obligatoire.
Niveau VI et V bis formation.

Paris, 1983, La Documentation Française. 109 p.

Education, travail et emploi. II.

Paris, 1981, IIEP. 357 p.

Educational planning in the context of current development
problems. Vol.1. Paris, 1984, IIEP. 156 p.

Vol.2. Paris, 1985, IIEP. 397 p.

Dokumentáció

L'automatisation dans les industries de bien d'équipement.

Paris, 1984, Centre d'études et de Recherches sur les
Qualifications /ld.később: CEREQ/

Vol.1. MERCHERS, Jacques: L'informatisation des activités
d'études. 57 p.

Vol.2. CAVESTRO, William: Les PME et la commande numérique.
77 p.

Vol.3. BERTRAND, Olivier: L'automatisation de l'usinage et
le développement de la commande numérique. 58 p.

Vol.4. MERCHERS, Jacques: L'automatisation des fabrications
de série. 81 p.

/ Formation, qualification, emploi. Collection des études
6.1, 6.2, 6.3, 6.4/

BERTRAND, Olivier - NOYELLE, Thierry J.

L'évolution des emplois tertiaires. Informatisation, restruc-
tion, formation. Paris, 1985, CEREQ. 90 p.

/Formation, qualification, emploi. Collection des études 12./

BERTRAND, Olivier - NOYELLE, Thierry J.

Gestion des ressources humaines et technologie aux États-Unis.
Paris, 1985, CEREQ. 73 p.

/Formation, qualification, emploi. Documents de travail 7./

BIRET, J. - COMBES, M.C. - LECHAUX, P.

Centre de formation d'apprentis et formes d'apprentissage.
Paris, 1984, CEREQ. 75 p.

/Formation, qualification, emploi. Collection des études 9./

CASPAR, Marie-Laurence

Initiative en faveur des chômeurs: le cas de la France.

Paris, 1984, Institut Européen d'Éducation et de Politique
Sociale. 134 p.

The Competences Needed in Working Life.

Paris, 1982, OECD. 27 p.

/ Vocational Education and Training. /

Conditions, problems and policy of education in Yugoslavia.

Background Report for the OECD.

Paris, 1981, OECD. 190 p.

/Educational Policy and Planning. /

Decision-making in Educational Systems. The Experience in Three OECD Countries.

Vol.1. Country Projects: Synthesis and Evaluation.

Paris, 1977, OECD. 49 p.

Vol.2. Country Reports: Summaries.

Paris, 1976, OECD. 337 p.

The Development of Educational Planning. Conference on Policies for Educational Growth, Paris, 3-5 June 1970.

Vol.6. Paris, 1971, OECD. 209 p.

Dossier Formation et Emploi. Niveau IV de formation et accès aux emplois industriels.

Paris, 1985, CEREQ. 113 p.

/Formation, qualification, emploi. Collection des études 13. /

Education and Distribution of Income. Conference on Policies for Educational Growth, Paris, 3-5 June, 1970. Vol.7.

Paris, 1971, OECD. 221 p.

Educational Policy in Finland. Background Report for the OECD.

Paris, 1981, OECD. 171 p.

/Educational Policy and Planning. /

L'entrée dans la vie active/Entry into working life.

Rapports techniques/Technical Reports.

Paris, 1977, OECD. 451 p.

GÉHIN, Jean-Paul: Les relations financières entre les entreprises et les institutions de formation continue.

Paris, 1985, CEREQ. 80 p.

/Formation, qualification, emploi. Collection des études 14. /

PAGES, Josette: Les emplois supérieurs des entreprises. Un nouveau type de gestion, de personnel et de recrutement.

Paris, 198?, CEREQ. 24 p.

/Formation, qualification, emploi. Documents de travail 6. /

PSACHAROPOULOS, George: Assessing training priorities in developing countries: current practice and possible alternatives. Turin, 1983. Rev.ed.1984. 31 p.

Les sciences de l'éducation. Enjeux et Finalités.

Paris, 1985, A.E.C.S.E. 43 p.

S.O.M. A Simulation Model of the Educational System.
Technical Report. Paris, 1970, OECD, CERI. 119 p.

Teaching resources and structural change. Conference on
Policies for Educational Growth, Paris, 3-5 June 1970.
Vol.5. Paris, 1971, OECD. 176 p.

Mellékletek

1. Oktatás, Képzés és Társadalom, Kutatások a Holnap Jegyében /az oktatásügyi konferencia programja/
2. A Foglalkoztatáspolitikai és a Munkaerőpiac Szerkezete c. konferencia programja
3. Szép szavak és a gyakorlat /a konferenciához benyújtott szakszervezeti kiáltvány/
4. Az AFEC bemutatkozó levele és jelentkezési lapja
5. Az 1986. májusi - fiatalok oktatásával, helyzetével foglalkozó konferenciára /AFEC/ vonatkozó javaslatok
6. Az Összehasonlító Oktatástudomány Világtanácsának programja a jövő évi konferenciájukra
7. Oktatáspolitikai képzési modul az Université Paris 8. egyetemén
8. Alapinformációk az APS-ről /Szociológusok Szakmai Szervezete/
9/ Le Matin-cikk az ADRHEN-ről
10. Az OCDE /OECD/ igazgatóhelyettesének levele

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE

ÉDUCATION, FORMATION ET SOCIÉTÉ RECHERCHES POUR DEMAIN

Rencontres des 23 et 24 septembre 1985
GRAND AMPHITHÉÂTRE DE LA SORBONNE - 47, rue des Écoles, Paris

PROGRAMME DU 23 SEPTEMBRE 1985

7 h 30 - 9 h 30. -- Accueil des participants.

9 h 30 - 10 h 45. -- Séance inaugurale :

- Allocution de bienvenue : **Hélène AHRWEILER**, Recteur de l'Académie de Paris.
- Présentation des rencontres : **Jean-Pierre CHEVENEMENT**, Ministre de l'Éducation Nationale.
- Discours introductif : **Hubert CURIEN**, Ministre de la Recherche et de la Technologie.
- L'état de la recherche en éducation au seuil des rencontres : **Roland CARRAZ**, Secrétaire d'État aux Enseignements Techniques et Technologiques.

10 h 50. -- Début des travaux :

- Présentation de l'organisation des journées : **Jacques PERRIAULT**, Rapporteur Général.

PREMIÈRE SESSION :

Besoins de la société en matière d'éducation et de formation.
Demandes pour la recherche.

Président : **Bertrand SCHWARTZ**, Professeur à l'Université Paris IX, Membre du Conseil Economique et Social.

10 h 55 - 13 h 15. -- Grand Amphithéâtre :

- "Témoignages pour la recherche en éducation", vidéogramme de **Pierre DAVID**, **Yves** et **Marie LE GALL**.
- **Bertrand SCHWARTZ** : L'avenir des jeunes dans une société en mutation.
- **Pierre EELSEN**, Président-Directeur Général d'Air-Inter : Les besoins de l'entreprise en matière de formation et de qualification.
- **Pierre-Louis MARGER**, Chargé de Mission au Centre d'Études Industrielles C.E.I.-C.G.E. : Formation et qualification pour le monde du travail.
- **Claude DURAND-PRINBORGNE**, Directeur Général des Enseignements Scolaires : L'avenir des enseignants et des formateurs.

DEUXIÈME SESSION :

Travaux en commissions (15 heures - 18 h 30).

Commission N° 1. -- Quels contenus et quels modes de transmission pour l'éducation et la formation de demain ?

- Président : **Maurice GODELIER**, Directeur des Sciences de l'Homme et de la Société, C.N.R.S.
- Rapporteurs : **Gérard VERGNAUD**, Directeur de Recherche au C.N.R.S. ; **Jacques COLOMB**, Directeur de Programme à l'I.N.R.P. ; **Roger BRUNET**, Directeur de Recherche au C.N.R.S.
- Salle : Grand Amphithéâtre.

Commission N° 2. -- Quels métiers, quelles qualifications, quelle production ?

- Président : **Michel PRADERIE**, Directeur du Personnel et des Affaires Sociales de la Régie Renault.
- Rapporteurs : **Léon TANGUY**, **Jacques FREYSSINET**, Directeur de l'Institut des Sciences Sociales du Travail ; **Philippe ZARIFIAN**, Chargé d'Études au C.E.R.E.Q.
- Salle : Amphithéâtre Descartes.

Commission N° 3. -- Comment améliorer en qualité et en quantité le rendement du système éducatif ?

- Président : **Viviane ISAMBERT-JAMATI**, Professeur à l'Université Paris V.
- Rapporteurs : **Claude SEIBEL**, Administrateur à l'I.N.S.E.E. ; **Pierre LESPINE**, Secrétaire National de l'I.C.E.M.
- Salle : Amphithéâtre Richelieu.

LE CARTON D'INVITATION SERA EXIGÉ POUR PARTICIPER A L'ENSEMBLE DES SÉANCES DU COLLOQUE.

Commission N° 4. — Quels coûts et quelles ressources pour l'éducation et la formation de demain ?

- Président : **Guy MATTEUDI**, Inspecteur Général de l'Éducation Nationale, Directeur-Adjoint du Cabinet du Ministre du Travail, de l'Emploi et de la Formation Professionnelle.
- Rapporteurs : **Jean-Claude EICHER**, Professeur à l'Université de Dijon;
Sylvain LOURIE, Directeur de l'Institut International de Planification de l'Éducation.
- Salle : Amphithéâtre E. Quinet.

Commission N° 5. — Que savons-nous des jeunes dans leur mode de vie, leurs rapports à l'éducation, à la culture, à l'emploi ?

- Président : **Jacques COMMAILLE**, Directeur du Centre de Recherche sur l'Éducation Surveillée de Vaucresson.
- Rapporteurs : **Anne-Marie LAULAN**, Professeur à l'Université de Bordeaux III; **Elizabeth LAGE**, Maître-Assistant à l'E.H.E.S.S.; **Mira STAMBAK**, Directeur du C.R.E.S.A.S.-I.N.R.P.
- Salle : Amphithéâtre Turgot.

Commission N° 6. — Comment diffuser, valoriser, internationaliser la recherche en éducation ?

- Président : **Philippe LAZAR**, Directeur Général de l'I.N.S.E.R.M.
- Rapporteur : **Jean-Marie ALBERTINI**, Directeur de l'I.R.P.E.A.C.S.-C.N.R.S. Lyon.
- Salle : Amphithéâtre Michelet.

TROISIÈME SESSION :

Recherche en éducation et media : diffusion des recherches, remontée des besoins, échanges horizontaux.

19 h 00 - 21 h 30. — Salle : Grand Amphithéâtre.

- Président : **Pierre SCHAEFFER**.
- Rapporteurs : **Jean-Guy de CHALVRON**, Directeur Général du C.N.D.P.;
Jean-Claude VERNIER, Directeur Général de T.F.O.1.

PROGRAMME DU 24 SEPTEMBRE 1985

QUATRIÈME SESSION :

Spécificité et avenir de la recherche en éducation

9 h 30 - 12 h 30. — Grand Amphithéâtre : Table Ronde.

- Identité de la recherche en éducation.
- Exigences scientifiques et finalités sociales.
- Président : **Goery DELACOTE**, Directeur de l'Information Scientifique au C.N.R.S.
- Rapporteur : **Michel BERNARD**, Professeur à l'Université de Nantes.

12 h 30. — Allocution : **Roger-Gérard SCHWARTZENBERG**, Secrétaire d'Etat aux Universités.

SESSION DE CLÔTURE

14 h 30 - 17 h 30. — Grand Amphithéâtre.

- Président : **Ricardo PETRELLA**, Directeur du Programme FAST, C.E.E.
- Allocution : **Francine BEST**, Directeur de l'I.N.R.P.
- Synthèse des travaux : **Jacques PERRIAULT**, Rapporteur Général.
- Discours de clôture : **Jean-Pierre CHEVENEMENT**, Ministre de l'Éducation Nationale.

Ces rencontres ont été réalisées avec le soutien :

- du **MINISTÈRE DE LA RECHERCHE ET DE LA TECHNOLOGIE**;
- de l'Institut National de la Recherche Pédagogique;
- du Centre National de Documentation Pédagogique;
- du Fonds de la Formation Professionnelle;
- de la Maison des Sciences de l'Homme;
- et de la Mission Interministérielle d'Information Scientifique et Technique.

Le vidéogramme a été réalisé par l'Association pour la Recherche en Communication Sociale (A.R.C.O.S.).

LE CARTON D'INVITATION SERA EXIGÉ POUR PARTICIPER A L'ENSEMBLE DES SÉANCES DU COLLOQUE.

Programme

Jeu 3 octobre

9h-13h ☐ *Accueil et ouverture des travaux*

☐ *Séance plénière*

Les entreprises et le marché du travail

Animateur: F. Eymard Duvernay

Intervenants: F. Eymard Duvernay (Centre d'Étude de l'Emploi): « Modes de Gestion de la main-d'œuvre et structure du marché du travail ». P. de Broucker (OCDE):

« Stabilité de l'emploi et flexibilité du marché du travail: aperçu de l'expérience de quelques pays de l'OCDE ». B. Dormont (Université Paris-Dauphine): « Les

ajustements de l'emploi dans la crise en France et en RFA ». P. Poret (Direction de la prévision): « Rigidité ou flexibilité du

marché du travail le cas américain dans la récession ». J. J. Silvestre (CNRS):

« Espace de mobilité et ajustements du marché du travail ».

13h ☐ *Repas*

14h30-18h ☐ *Séance plénière*

Fonctionnement du marché du travail et sélectivité

Animateur: O. Favereau

Intervenants: O. Favereau (Université du Maine): « Évolution récente des modèles et des représentations théoriques du fonctionnement du marché du travail ».

G. Ballot (Université de Picardie et ERMES), « Concurrence entre catégories de main-d'œuvre et fonctionnement du marché du travail, l'expérience du modèle ARTEMIS ». P. Bouillaguet (CNRS) et

A. Gauvin (CNRS): « Déséquilibre du marché, du travail et place des catégories dites « spécifiques »: un exemple, les femmes ». P. Choeffel (INSEE), D. Garnier

(INSEE) et B. Reynaud-Cressant (INSEE): « Segmentation du marché du travail et processus d'allocation sectorielle de la main-

d'œuvre ».

M. Sollogoub (Université du Maine):

« Approches théoriques, interventions publiques et fonctionnement du marché du travail ». F. Stankiewicz (Université de Lille): « Développement des exclusions du marché du travail et segmentation du chômage. Implications pour la gestion du rationnement de l'emploi ».

18h ☐ *Cocktail*

Vendredi 4 octobre

9h-13h ☐ *Travaux en atelier*

Atelier 1

Partage du travail/partage du chômage

Animateur: J. Rigaudiat

Intervenants: J. Rigaudiat (Secrétariat d'État auprès du Premier Ministre, chargé de la fonction publique): « Partage de l'emploi, partage du chômage et structures du marché du travail ». P. Auer

(Wissenschaftszentrum Berlin): « Partage du travail et partage du chômage en RFA ».

D. Clément (Euréquip-Rome), « Partage du travail et partage du chômage dans le cas de l'économie italienne ». J. Loos

(Commissariat Général du Plan): « Temps de travail et partage du travail: débats et pratiques dans les principaux pays industrialisés ». F. Michon (CNRS): « Les

divers modes de partage du travail et du chômage: solidarité, éclatement des particularismes ou flexibilité ». J. L. Outin

(CNRS): « La gestion économique et sociale des restructurations ».

Atelier 2

Formation professionnelle et insertion des jeunes

Animateurs: J. Bourdon et J. F. Germe

Intervenants: J. Bourdon (CNRS):

« L'approche macroéconomique des pratiques et des politiques d'insertion professionnelle: un bilan mitigé ». J. F. Germe (CEREQ):

« Les transformations récentes de la relation

formation-emploi ». F. Amat (CEREQ):

« Structures d'emploi et zones d'insertion professionnelle ». B. Drugman (Faculté des sciences économiques - Université des sciences sociales de Grenoble) et Ph. Mouy (IREP - Développement - Université des sciences sociales de Grenoble): « Insertion des jeunes: efficacité et limite des politiques de l'emploi ». B. Fourcade (CEJEE, Toulouse): « Une vision régionale du bilan des politiques d'insertion des jeunes depuis les pactes pour l'emploi ». R. Lindley

(University of Warwick): « British Investment in Human Capital. The Case of Young People ». H. Nohara (CNRS): « L'insertion des jeunes: le cas du Japon ».

Atelier 3

Les politiques publiques d'intervention sur le marché du travail

Animateurs: J. Freyssinet et V. Merle

Intervenants: B. Lacroix (Université de Bordeaux) et V. Merle (ANPE): « Les politiques d'emploi et le fonctionnement des institutions publiques ». C. Decouflé

(Ministère du Travail, de l'Emploi et de la Formation Professionnelle): « La formation historique des politiques de l'emploi en France ». J. Fayolle (INSEE) et R. Salais

(INSEE): « Approche contractuelle de l'entreprise: contrôle ou responsabilité ».

F. Gaudu (Université de Paris I): « Le droit et l'Emploi ». J. J. Rogé (IEP, Paris): « les travaux anglo-saxons d'évaluation des aides publiques à l'emploi ».

13h ☐ *Repas*

15h-18h ☐ *Séance plénière*

Rapport des différents ateliers et allocutions finales:

H. GUILLAUME (Commissaire au Plan). G. MIGNOT (Délégué à l'emploi).

CFDT
SECTEUR ANPE
REGION PARISIENNE

CGT
affaires sociales
ANPE

BELLES PAROLES ET TRAVAUX PRATIQUES

* QUI ETES-VOUS ? *Chefs d'entreprise, syndicalistes, chercheurs, journalistes, fonctionnaires dans une administration de l'emploi, de la formation, responsables politiques...*

* QUI SOMMES-NOUS ? *Des agents de l'ANPE*
Vous savez biencelle qui participe à l'organisation de ces journées, celle qu'on voit sur tous les écrans dès qu'on prononce le mot "chômage".
Celle qui ne fait jamais ce qu'elle devrait, celle qui a la mission impossible de proposer des emplois alors qu'il n'y a aucune politique de création d'emploi, pas plus gouvernementale que patronale.
Mais aussi celle qui accueille, oriente, réoriente, aide à former, place.....4,5 millions de personnes par an, qui traite...857 500 offres d'emploi
qui a fait 590 000 visites d'entreprises
qui élabore les statistiques.
qui a satisfait 540 000 offres d'emploi.

* POURQUOI SOMMES-NOUS ICI ?

Pour vous parler du conflit qui nous oppose à la Direction de l'ANPE et au ministre du travail à proposde notre statut !

* COMMENT ?

Alors que nous travaillons avec des gens sans emploi souvent sans revenu, nous osons quitter notre poste de travail pour parler de statut du personnel ?

Corporatiste tout cela !

Qu'en est-il exactement ?

* Un peu d'histoire.....

Profondément convaincus par des années de pratique de l'emploi sur le terrain que la qualité du service public nécessite un personnel ayant un statut lui garantissant une indépendance, CFDT, CGT, nous pensons que le personnel de l'ANPE devrait être titulaire du statut général de la Fonction Publique.

En avril 81, Mitterrand interrogé par nos soins s'engage sur ce point.

Et puis en Janvier 1984 malgré des démarches nombreuses, un décret nous exclut de la titularisation.

Aucune explication sérieuse ne nous sera jamais donnée.

Sans doute quelque projet d'avenir encore aujourd'hui inavouable sur l'existence même de l'ANPE, sa privatisation etc...

Ensuite....le silence, le secret..... et puis le 10 juillet, suite à quelques actions et une grève, le voile se lève sur le projet Direction - Gouvernement.

☆ Il contient entre autres propositions :

- ★ Celle de l'extension des prérogatives du Directeur Général et du Conseil d'Administration sous le vocable pudique de "négociation contractuelle" sur laquelle aucun recours juridique ne serait jamais possible.

Objet : toute la gestion quotidienne, les emplois etc.....

Une bagatelle quoi.

- ★ Une attaque en règle sur les salaires par l'introduction d'un critère hautement subjectif baptisé technicité.

- ★ Sur la formation

- ★ L'introduction d'une prime de résultat pour les agences ayant.....

Ayant quoi au fait ?

On imagine sans mal quelles girouettes il faudrait devenir au gré des politiques diverses de l'emploi, de droite, de gauche, du centre, de la région, du national ou du local.....

- ★ Sur la protection sociale, sur la garantie d'emploi.....RIEN

- ★ Sur la formation de haut niveau que nous revendiquons pour être de véritables techniciens de l'emploi..... RIEN

Soyons sérieux !

☆ Tout ceci n'a pas d'autre raison que de rendre plus souple le personnel pour une agence encore mieux adaptée si cela est possible à la précarité, la flexibilité, etc.....

Il s'agit bien de l'existence du service public de l'emploi dans ses missions de placement, d'orientation, d'aide à la formation....

Qui est en cause !

☆ Vous avez à l'ordre du jour.....de vos travaux, la segmentation du marché du travail, le partage du travail et le partage du chômage, la formation professionnelle, les politiques publiques d'intervention sur le marché du travail, la flexibilité, ce sont des thèmes très généraux et tout à fait d'actualité, nous vous proposons comme contribution CFDT-CGT un exercice de travaux pratiques sur la stratégie de gestion interne du personnel de l'agence.

En bref de passer des théories générales aux travaux pratiques concrets révélateurs des stratégies de la Direction ANPE et du gouvernement.

Paris le 2/10/85

ASSOCIATION FRANCOPHONE D'EDUCATION COMPAREE

C.I.E.P. - 1, Avenue Léon Journault - 92310 - SEVRES (France)

Tél : 534.75.27 poste 328

Compte Chèques Postaux A.F.E.C. La Source n° 30 131 23 Z

L'Association Francophone d'Education Comparée (A.F.E.C.) créée en 1973, se propose selon ses statuts :

1. de réunir les personnes s'intéressant aux problèmes de l'éducation comparée et notamment les enseignants et les chercheurs.
 2. de favoriser la mise en commun de leurs expériences et de leurs recherches en vue de promouvoir la pratique et l'enseignement de l'éducation comparée.
 3. de fournir aux administrateurs, chercheurs et enseignants les éléments d'information et de réflexion susceptibles de favoriser la rénovation et l'innovation pédagogiques dans leurs pays respectifs.
 4. de susciter et de faciliter des échanges de toute nature entre ses membres et avec toute autre association nationale, européenne, internationale, mondiale, dans le domaine de l'éducation comparée.
- La langue de travail de l'A.F.E.C. est le français.

Bureau élu en 1985 :

- Président	: Ettore GELPI (Italie)
- Vice-Présidents	: Pierre FURTER (Université de Genève)
	: LE THANH KHOI (Université Paris V)
- Secrétaire Général	: Pierre ALEXANDRE (C.I.E.P.)
- Adjointe au Secrétaire Général	: Madame VALADOR (C.I.E.P.)
- Trésorier	: Jean AUFFRET (France)
- Président d'honneur	: Michel DEBEAUVAIS (Université Paris VIII)
- Vice-Président fondateur	: Jean AUBA (France)

Pour adhérer ou renouveler votre adhésion, veuillez utiliser le bulletin ci-dessous, à retourner au siège de l'A.F.E.C. accompagné du titre de paiement.

ADHESION pour l'année allant de Juin 1985 à Mai 1986

NOM : M. Mme. Mlle.

ADRESSE :

INSTITUTION : (nom et adresse)

Fonctions exercées :

REGLEMENT de FF ou \$ par :

- virement postal)	à l'ordre de l'AFEC
- chèque postal)	
- chèque bancaire)	

200 FF ou \$ 20 (à titre individuel)

300 FF ou \$ 30 (organismes, établissements)

50 FF ou \$ 5 (étudiants) - 50 Francs supplémentaires pour recevoir "Education Comparée".

N.B. Si vous désirez recevoir "Education Comparée" par avion à l'étranger, prière d'ajouter 30 F.

Le 19

A le Signature

La cotisation donne droit à l'envoi du Bulletin de l'A.F.E.C., des comptes rendus des réunions et colloques, et des convocations aux réunions.

ACTIVITES DE L'A.F.E.C.

REUNIONS SCIENTIFIQUES

En 1985, l'A.F.E.C. a organisé deux Colloques Internationaux :

7-9 février : La Qualité et le Niveau de l'Education, un Problème Mondial
(conjointement avec le C.I.E.P.)

9-11 Mai : L'inadaptation des systèmes scolaires.

L'A.F.E.C. a également participé à la 12e Conférence de la Société Européenne d'Education Comparée (Anvers, 1-5 juillet 1985) sur le thème de "l'impact de la technologie sur la société et l'éducation". La Commission "Technologie, emploi et éducation" a été organisée par D. Kallen et M. Debeauvais a organisé la Commission "les développements technologiques et leur impact sur l'éducation dans le Tiers Monde".

L'A.F.E.C. a programmé deux Journées d'Etudes (le 5 octobre 1985 et le 1er Février 1986) et un Colloque International (8, 9 et 10 Mai 1986) sur le thème "les Jeunes de 18-25 ans et l'éducation, dans la perspective des comparaisons internationales".

Participation au Conseil Mondial des Associations d'Education Comparée

L'A.F.E.C. est membre du Conseil Mondial et participe à la préparation du VIe Congrès Mondial des Associations d'Education Comparée (Rio de Janeiro - 6 - 10 juillet 1987).

L'A.F.E.C. est chargée de la publication des travaux du Vème Congrès Mondial qu'elle a organisé à Paris en juillet 1984.

Publications

Deux numéros d'EDUCATION COMPAREE et un livre sont en préparation :

- La Qualité de l'Education (travaux du Colloque de Février 1985)
- Inadaptation des systèmes scolaires et nouvelles technologies (travaux du Colloque sur l'inadaptation scolaire et de la 12e Conférence de la CESE).
- Dépendance et Interdépendance en Education (livre sur la base des travaux du 5e Congrès Mondial d'Education Comparée)

Publications disponibles

Education Comparée n° 22 (Mars 1980) L'influence de la Recherche Educative Internationale dans les Politiques Nationales d'Education (9e Conférence de la Société Européenne d'éducation comparée)

Education Comparée n° 31/32 (Mai 1983) Les Futurs des Sciences de l'Education.

Education Comparée n° 35 (Mai 1984) Education et communication interculturelle dans une perspective comparative.

Chaque bulletin sera envoyé sur demande, dans la mesure des disponibilités, contre la somme de 50 Francs.

MODULE "POLITIQUES D'EDUCATION"

Ce module correspond à la "spécialisation" des Diplômes de premier cycle (DEUG) de Sociologie, de Sciences Economiques et de Géographie préparés dans le cadre de la formation T.E.S. (territoires, Economies et Société).

Les UV qui composent ce module sont assurées par une équipe d'enseignants du Département des Sciences de l'Education spécialisés en planification de l'éducation et en éducation comparée. Cinq U.V. au minimum sont programmées chaque semestre, mais leurs contenus et leurs horaires peuvent varier d'un semestre à l'autre. Il faut donc consulter à chaque semestre les brochures et les tableaux d'affichage.

Les étudiants qui prennent un minimum de 5 UV dans ce module pourront recevoir la mention "Spécialité : Education" sur le diplôme de premier cycle. Lorsque les étudiants choisissent de préparer cette "spécialité", il est nécessaire qu'ils aient un entretien avec l'un des enseignants du module pour préciser leur projet de spécialisation dans ce domaine et recevoir des conseils sur le choix de leur 5 UV.

L'ensemble des enseignements du module est destiné à offrir aux étudiants l'occasion d'acquérir des connaissances sur les aspects théoriques et pratiques des questions de politique nationale d'éducation : en France ; dans les pays industriels ; dans les pays du Tiers-Monde, notamment en Afrique du Nord, Afrique Noire et Amérique Latine ; dans les Organisations Internationales (UNESCO, OCDE, Banque Mondiale). Dans chaque UV, les étudiants s'entraînent à l'expression orale et écrite, et aux méthodes de travail personnel. La validation se fait sur la base des travaux écrits faits au cours du semestre, et de la participation continue aux séances de l'UV

Le module est principalement destiné aux étudiants de premier cycle souhaitant grouper un ensemble de 5 UV permettant d'aborder les questions de politiques d'éducation dans plusieurs pays (éducation comparée). Il peut convenir :

a) aux étudiants qui ont déjà une expérience de l'enseignement en France, pour les aider à se situer dans le système éducatif (institutionnel, local, régional ou national), et à comparer les questions de politique d'éducation avec les expériences étrangères.

b) aux étudiants du Tiers-Monde souhaitant travailler sur les problèmes de politique et d'administration de l'éducation de leurs pays respectifs. Des stages pré-professionnels peuvent être organisés. Les 5 UV du module ne prétendent donner qu'une pré-spécialisation. Les étudiants souhaitant approfondir leur spécialisation pourront demander conseil aux enseignants sur le choix de leurs UV dans le 2ème cycle.

Les UV du module sont conçues en fonction des besoins et des possibilités des étudiants de 1er cycle, elles n'exigent donc pas de connaissances préalables (pré-requis). Mais sauf indication contraire, ces UV pourront accueillir des étudiants de 1er cycle ou de 2ème cycle n'ayant pas choisi de préparer ce module, dans la mesure des places disponibles.

UV DU MODULE "POLITIQUES D'EDUCATION"

POLITIQUES D'EDUCATION DANS LE TIERS MONDE

Michel DEBEAUVAIS

Jeudi : 19h-21h30

REFORME DE L'EDUCATION ET POLITIQUES DE FORMATION DANS LE TIERS-MONDE : L'EXEMPLE DU MAGHREB

Ridha ENNAFAA

Lundi : 14h-16h30

EDUCATION, ECONOMIE ET DEVELOPPEMENT

Luis CHACON

Vendredi : 9h-11h30

LES INNOVATIONS EDUCATIVES : MODELES ET REALITES

Sorella HENRIQUEZ

Mercredi : 11h30-14h

DESCRIPTIFS DES UV DU "MODULES POLITIQUES D'EDUCATION"

POLITIQUE D'EDUCATION DANS LE TIERS MONDE

enseignant Michel DEBEAUVAIS

Cette UV fait partie du Module "Politiques d'Education" qui est inscrit comme "spécialité" dans la Formation de 1er cycle "Territoires, Economies et Société". Elle s'adresse aussi aux étudiants d'ECA, et du Département des Sciences de l'Education. Des étudiants de DEA de l'option "analyse comparative des politiques d'éducation" participent à l'encadrement des autres étudiants, dans le cadre d'une expérience pédagogique de tutorat par petits groupes.

Objectifs pédagogiques

a) donner aux participants une vue globale des principales caractéristiques des politiques d'éducation dans le Tiers-Monde, dans une perspective de comparaisons internationales : diagnostic, planification, administration, évaluation, réformes et innovations, facteurs économiques et sociaux ; organisations internationales et aides extérieures.

b) leur donner l'occasion d'expérimenter des méthodes d'apprentissage de méthodes de travail individuelles et en petits groupes, avec l'utilisation de documents d'auto-formation préparés par l'UNESCO et par l'Institut International de Planification de l'Education.

c) les entraîner à rédiger une note technique (15 à 20 pages) sur un thème de l'UV que chacun aura choisi.

Méthodes de travail : Chaque séance commence par un exposé introduisant un des thèmes de l'UV avec définitions, notions de méthodes d'analyse quantitatives et qualitatives, et exemples de plusieurs pays. Après discussion générale, la seconde partie de la séance est consacrée aux travaux des petits groupes qui seront constitués pendant la première séance (le 10 octobre). Chaque petit groupe élaborera son programme de travail et celui de chacun des participants, c'est dans les petits groupes que sera répartie la documentation, et fixé le sujet des notes techniques que chacun aura à rédiger pendant le semestre. Ce sont ces travaux écrits qui serviront de base pour la validation de l'UV.

UNIVERSITY OF LONDON KING'S COLLEGE

Tel. 01-836 5454

STRAND LONDON WC2R 2LS

PROFESSOR E. J. KING, M.A., Ph.D., D.Lit.

Please reply to:
40 Alexandra Road
EPSOM, Surrey
ENGLAND

WORLD COUNCIL OF COMPARATIVE EDUCATION SOCIETIES

INTERNATIONAL PROGRAMME OF RESEARCH

THE EDUCATION AND TRAINING OF YOUNG ADULTS AGED 16 TO 25, IN THE PERSPECTIVE OF
TECHNOLOGICAL AND OCCUPATIONAL CHANGE.

At the Fifth World Congress of Comparative Education Societies in Paris, July 1984, the World Council of Comparative Education Societies approved a programme of internationally comparative research in which member societies are invited to take part. This programme was further approved and formally launched at another meeting of the World Council in Antwerp in July 1985.

The programme is under the joint chairmanship of Professor Joseph Katz of the University of British Columbia, Vancouver (who is responsible for financial and related administrative matters) and Professor Edmund King of King's College, University of London (responsible for the collection and transmission of research information and for the academic coordination of research activities).

A Research Committee approved by the WCCES exercises general supervision and a guiding role as the programme develops, and will stimulate contacts.

Member societies of the WCCES maintain contact through their Secretaries, who will coordinate in their own areas the collection and transmission of research information, and help to collate that with the research findings of the international programme.

The WCCES declared this research programme to be the most important of all its activities. It also emphasised the central importance now of research into

THE EDUCATION AND TRAINING OF YOUNG ADULTS AGED 16 TO 25, IN THE PERSPECTIVE OF
TECHNOLOGICAL AND OCCUPATIONAL CHANGE

and therefore gave this theme absolute priority.

The chosen theme is of world-wide importance, especially but not only in industrialised and industrialising countries, since it affects not only the transition from school to a working life or further studies but also schooling in earlier years and lifelong re-education to cope with the consequences of change. Moreover, the rapid expansion of educational opportunities of every kind calls for re-examination of all previous provision and expectations.

Participants in the research programme will doubtless concentrate on special aspects appropriate to their countries and interests. The following outline framework may help analysis:

1. Changes in context: technological, demographic, occupational, social.
2. Institutional and structural aspects of changes in educational provision.
3. New concepts and perspectives in the education of young adults. New trends.
4. Operational aspects (including the participation of non-'Education' ministries, etc., changes in location, periodicity, and so on). Employment/unemployment, etc.
5. Aspects of continuity, articulation, and 'returning' after work experience.
6. Recurring problems, opportunities for feedback and constructive participation in educational/technological reorientation.
7. Indications for policy, and for further research. Reorientation of teachers?

Representatives of the following Societies have already expressed eagerness to

take an active part in the research programme as outlined. The CES of:

Australia,
Brazil,
Canada,
The People's Republic of China,
The Dutch-speaking CES,
Egypt,
The Comparative Education Society in Europe (CESE),
The Francophone CES (AFEC),
Hungary,
Italy,
Japan,
Spain,
United Kingdom,
United States of America.

It is anticipated that other Comparative Education Societies (and perhaps other approved centres of research conducting comparative studies) will take part as the programme develops and is more widely known.

Financial support is being sought by Professor Katz; but it is hoped that participating Societies will be able to engage the financial help of their own governments and/or foundations for research work done in their countries.

Offers of participation and expressions of interest may be sent to Professor King at the address given overleaf.

EDMUND KING

September 1985.

PROPOSITIONS POUR LA RÉUNION DU 5 OCTOBRE 1985

JEUNES : LIEUX ET TEMPS EDUCATIFS, PRODUCTIFS ET CULTURELS

(8-10 mai 1986, Sèvres)

1. Repérage et analyse des recherches et des bibliographies concernant la problématique du colloque, notamment : activités pour les jeunes et activités des jeunes.
2. Participants à la préparation du colloque : chercheurs et praticiens dans le domaine des sciences humaines au sens large et de l'éducation ; responsables des activités concernant les jeunes ; créateurs dans les différents domaines culturels qui intéressent les jeunes ; jeunes à titre individuel ou associatif.
3. Objectif du colloque : sur la base des recherches connues et de celles entreprises par les participants au colloque, élaboration des hypothèses concernant éducation et travail des jeunes qui pourraient être présentées aux responsables de politiques et d'activités éducatives dans les différents pays.
4. Modalités pour une analyse comparée de l'éducation des jeunes qui tienne compte de la spécificité du système éducatif et productif de chaque pays et des situations des jeunes (jeunes sans travail et/ou sans école ; jeunes avec des scolarités prolongées, choisies ou obligatoires ; jeunes face à l'abondance ou à la pénurie de la formation professionnelle et de l'apprentissage, etc.).
5. Les apprentissages des jeunes (éducation formelle et non formelle, formation initiale et continue, éducation institutionnelle et autoformation).
6. Les apprentissages des jeunes en situation d'emploi, de travail non formel, d'auto-emploi, de création culturelle de travail à l'étranger, de travail dans une situation de contrainte, etc.

ASSOCIATION PROFESSIONNELLE DES SOCIOLOGUES

ASSOCIATION DE LA LOI DE 1901

LA LETTRE DE L'A.P.S.

JUILLET - AOUT 1985

EDITORIAL

Quelques remarques à propos de notre quatrième assemblée générale.
L'APS est entrée dans sa quatrième année d'existence. Nous regroupons à ce jour 160 membres cotisants (dont 1/2 régionaux), organisés physiquement autour de la Lettre bimestrielle qui polarise et diffuse l'information sur l'ensemble de nos champs d'activité.

La notion de réseau commence à devenir une réalité. Elle s'est établie sur une interconnexion progressive entre les membres au rythme de la pénétration de la Lettre et de son supplément, le secrétariat agissant comme centre d'éclatement. Ce mode de fonctionnement, long à se révéler efficace, est présentement celui qui nous convient le mieux ; l'essai d'organisation d'un réseau de correspondants locaux s'est révélé être un échec.

Le bureau a émis les propositions principales suivantes pour les 3ème et 4ème trimestres 1985 :

- mise à jour critique des stages de formation
- sommaire des revues
- affiches de présentation de la Lettre et de nos activités

et rappelé l'urgence qu'il y a à réaliser dans les plus brefs délais l'annuaire à partir des données dont nous disposons.

Notre association commence à être sollicitée en tant que telle : elle l'a été par 3 fois cette année :

A deux reprises pour expliquer le métier de sociologue aux étudiants des Universités de Nanterre et Caen.

Elle a également siégé aux Groupes d'Etudes Techniques (sciences sociales) des 2e et 3e cycles du Ministère de l'Education Nationale pour avis sur les habilitations des formations proposées par les universités. Dans ce cadre elle a élaboré un projet de DESS "productivité des hommes et des structures au sein des flux de marchés de la CEE" qui paraîtra dans un prochain supplément à la Lettre de l'APS.

Les 18 mois qui viennent seront décisifs pour notre expansion ; notre secrétariat donne bien désormais l'information courante, toutefois nous avons besoin de vos apports en qualité et quantité pour le supplément de la Lettre.

Dominique CHAMPEL
Président

Pour toute correspondance concernant la Lettre de l'APS envoyer vos annonces directement à Dominique DESJEU, Rédacteur en chef

ESA, 24 rue Auguste Fonteneau, 49000 ANGERS. Tél.: (41) 88 58 12

ETHNOLOGIE INDUSTRIELLE : TOUS DES SAUVAGES

Une équipe de chercheurs a étudié les rituels qui guident le fonctionnement des relations humaines dans l'entreprise. Des rituels proches de ceux qui ont cours dans les sociétés villageoises

LES tropiques sont devenus tristes. Sur les planisphères colorés, les taches blanches marquées « terra incognita », qui flankaient l'envie et la convoitise dans la tête des petits explorateurs, ont disparu. Bref, les ethnologues sont guettés par le blues. Enfin, pas tous. Certains ont quitté avec allégresse les moiteurs de l'Amazonie pour la jungle des grandes villes. A chacun ses Zoulous. « Nous avons enquêté plus de quatre ans chez Calor. Cela représente l'analyse de toutes les minutes des conseils d'administration depuis la fondation de l'entreprise en 1917 et des centaines d'entretiens, des OS au PDG ».

Dominique Claudet est sociologue, un fou du monde industriel. Avec quatre acolytes, un ethnologue, un économiste, un médecin et un psychanalyste, il a monté en 1982 l'ADRHEN, un bureau d'étude spécialisé dans la culture industrielle.

Pour une étude commanditée par le ministère de la Culture, sa petite équipe, assistée d'enquêteurs, est partie un jour à la recherche des mythes fondateurs chez les pionniers de l'électroménager. Et ils les ont trouvés, pensent-ils. « Quand Léo Trouilhet a créé l'entreprise Calor au début du siècle, il avait deux idées derrière la tête : miniaturiser les appareils électriques et fabriquer des produits de soins corporels. Or presque tous les dépôts de brevet des dix premières années concernaient tous ces deux domaines. Sans se donner le mot, les ingénieurs avaient suivi le patron, sans même qu'il en ait donné l'ordre. » De l'influence du père fondateur... « C'est un bon exemple de la cohérence des valeurs qui circulaient alors dans l'entreprise. »

Dominique Claudet et ses comparses ne se sont pas arrêtés là. « Dans une entreprise, les mythes sont mis en scène et diffusés au travers de rituels pas très éloignés de ceux qui ont cours dans les sociétés villageoises. » Ils ont donc analysé les grands moments de la vie des ateliers. Les embauches et les départs. Les remises de médailles également qui donnent, au détour des discours de circonstance, matière à réflexion.

« Quelles sont les qualités du caloriste ? Le caloriste doit d'abord être joyeux et de bonne humeur ; le caloriste doit être bon et généreux avec ses inférieurs, aimable avec ses enfants, respectueux avec les vieillards et secourable aux faibles et aux déshérités. Et

« On ne va pas vers la terre promise parce qu'on est copain avec Moïse, mais pour y suivre les commandements », remarque Dominique Claudet. Il y aurait donc des entreprises qui auraient perdu leur papa et se consoleraient avec ses lettres. « Chez Schlumberger par exemple, c'est la stratégie que la firme a définie en matière de recherche qui a fondé sa cohésion. »

Le lecteur à ce point du récit peut légitimement se demander : à quoi ça sert tout ça ? A définir l'identité d'une entreprise, répond l'ADRHEN. Pour le bureau d'études, une société qui a bien intégré ses mythes a une conduite cohérente et file rarement un mauvais coton. Et vice versa, bien entendu. Ils évoquent pour illustrer leurs dires, cette compagnie qui avait réalisé un luxueux catalogue sur papier glacé pour vendre des jouets de jardin en Arabie saoudite. « Imaginez, des nains en stuc dans le désert ! Les dirigeants ne savaient pas ce qu'ils voulaient, et ils ont fait un bide total. » Faut pas rêver d'un marché chez les émirs quand on fabrique des produits pavillonnaires... Surtout quand dans l'entreprise, il n'y a pas une cohésion d'enfer dans les rangs.

L'ethnologie chez les cols blancs et les bleus de chauffe permettrait donc de définir la culture qui circule de la base au sommet. Quand les mythes divergent entre le bureau et l'atelier, la société ne peut que périr, estiment les chercheurs à leur poste d'observation. Pas étonnant donc que ce genre d'analyse intéresse vivement les patrons d'entreprise. L'ethnologie serait-elle le dernier thermomètre à la mode pour prendre la température de l'industrie ?

« Mais tous les gens se reconnaissent dans nos analyses, souligne Claudet. Et quand nous interrogeons des ouvriers, ils nous demandent en fin d'entretien, perplexes : pour qui travaillez-vous, finalement ? »

Martine Azouli

DIRECTION DES AFFAIRES SOCIALES, DE LA MAIN-D'ŒUVRE ET DE L'ÉDUCATION
DIRECTORATE FOR SOCIAL AFFAIRS, MANPOWER AND EDUCATION

SME/ET/85.7858

2, rue André-Pascal, 75775 PARIS CEDEX 16
Tél.: 524 82-00 - Télégr.: DEVELOPECONOMIE - PARIS
Télex: 620160 - OCDENouveau numéro à partir du 25/10/85, 23 heures
(1) 45 24 82 00

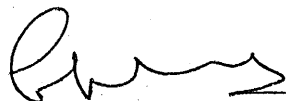
10th December, 1985

Dear Mr. Darvas,

Many thanks for your letter of 25th November. I was very happy to have made your acquaintance and enjoyed our talk together and I reciprocate everything you say about our future contacts. I shall have to leave it to you, however, to take the initiative on specific issues as they arise in your own work.

With all best wishes for Christmas and the New Year.

Yours sincerely,

G.S. Papadopoulos
Deputy Director for Education

Mr. Peter Darvas
OKTATASKUTATO INTEZET
(Institute of Educational Research)
Budapest XIII
Victor Hugo u.18-22
POB 427
H-1395 BUDAPEST, HUNGARY.